

Rapport

VÅLER KOMMUNE

24.11.2023

Forvaltningsrevisjon

Tidlig innsats i grunnskolen

Innhold

1	Sammendrag	1
2	Mandat for forvaltningsrevisjonen	3
3	Fremgangsmåte	4
3.1	Problemstillinger og avgrensninger	4
3.2	Om revisjonskriterier	4
3.3	Revisjonsmetoder	5
4	Tidlig innsats og tilpasset opplæring	6
4.1	Revisjonskriterier	6
4.2	Datagrunnlag	9
4.2.1	Tilpasset opplæring og tidlig innsats/intensiv opplæring	9
4.2.2	Eneundervisning	13
4.2.3	Underveisvurdering	13
4.2.4	Fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet	14
4.2.5	Handlingsrom for tilpasninger og opplæring i ulike arenaer	15
4.2.6	Hensynet til elevens beste	16
4.2.7	Nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser	18
4.3	Vurderinger	20
4.3.1	Tilpasset opplæring og tidlig innsats/intensiv opplæring	20
4.3.2	Eneundervisning	21
4.3.3	Underveisvurdering	21
4.3.4	Fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet	22
4.3.5	Handlingsrom for tilpasninger og opplæring på ulike arenaer	22
4.3.6	Hensynet til elevens beste	22
4.3.7	Nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser	23
4.4	Konklusjon og anbefalinger	24
5	Overgangen mellom barnehage og skole	25
5.1	Revisjonskriterier	25
5.2	Datagrunnlag	27
5.2.1	Trygghet i overgangsprosessen mellom barnehage og skole	27
5.2.2	Samarbeid mellom skole, barnehage og foreldre	30
5.2.3	Omfattende tilrettelegging og vurdering av behov for spesialundervisning	30
5.3	Vurderinger	33
5.3.1	Trygghet i overgangsprosessen mellom barnehage og skole	33
5.3.2	Samarbeid mellom skole, barnehage og foreldre	33
5.3.3	Omfattende tilrettelegging og vurdering av behov for spesialundervisning	33
5.4	Konklusjon og anbefalinger	35
6	Kilder	36

1 SAMMENDRAG

I denne forvaltningsrevisjonen har revisjonen vurdert om kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring er i tråd med lovverk og nasjonale føringer, og om kommunen har tilrettelagt for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole.

Revisjonskriteriene er utledet med bakgrunn i bestemmelsene gitt i lovverk, politiske vedtak og føringer, samt anerkjent teori på området. Viktige kilder har vært veileder fra Utdanningsdirektoratet om intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn, veileder fra Utdanningsdirektoratet om tilpasset opplæring og veileder fra Kunnskapsdepartementet, «Fra eldst til yngst: Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole».

Forvaltningsrevisjonen besvarer følgende problemstillinger:

Problemstilling 1: Er kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring i tråd med lovverk og nasjonale føringer?

Problemstilling 2: Har kommunen tilrettelagt for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole?

Revisjonens fremgangsmåte

Målsettingen med forvaltningsrevisjonen i forbindelse med problemstilling 1 har vært å kontrollere om kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring er i tråd med lovverk og nasjonale føringer. Ifølge opplæringsloven § 1-3 skal opplæringen tilpasses evnene og forutsetningene hos den enkelte elev. Ferdigheter i lesing, skriving og regning er viktige for den fremtidige læringen og mestringen til eleven. Ifølge § 1-4 er det viktig å forsterke den tidlige innsatsen for elever på 1. til 4. årstrinn som står i fare for å bli hengende etter. Viktige områder vi har undersøkt her har blant annet vært eneundervisning, undervisvurdering og hensynet til elevens beste.

Målsettingen med forvaltningsrevisjonen i forbindelse med problemstilling 2 har vært å kontrollere om kommunen sørger for en god overgang mellom barnehage og skole. En god overgang her handler om å legge til rette for et helhetlig opplæringsløp som ivaretar barnets behov. Dette innebærer både at læringspotensialet hos det enkelte barnet ivaretas, støttes og utvikles på et tidlig tidspunkt, og at barnet i det videre skoleløpet får mulighet til å bygge på kunnskaper og erfaringer fra barnehagen. En god overgang mellom barnehage og skole skal ivareta barnets behov for trygghet i en overgangsprosess, og bidra til at opplæringen tilpasses det enkelte barnet allerede fra første skoledag.

For å svare ut problemstillingene har revisjonen gjennomgått sentrale dokumenter på området. Dette omfatter for eksempel «Handlingsplan språk, lesing og skriving» og «Rutine overgang barnehage skole». Videre har vi gjennomført 8 intervjuer, herunder pedagogiske ledere i barnehage og barneha-gefaglig rådgiver, samt kontaktlærere og spesialpedagoger i skole, rektorer og skolefaglig rådgiver.

Revisjonens funn og konklusjoner

Basert på revisjonens undersøkelser i forbindelse med problemstilling 1, er det vår oppfatning at kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring i all hovedsak er i tråd med lovverk og nasjonale føringer. Kommunen har blant annet flere rutiner og plandokumenter som legger til rette for at tilpasset opplæring realiseres på en tilfredsstillende måte. Skolens arbeid med undervisvurderinger, og arbeidet

med å fange opp elever som av ulike grunner ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringsstilbudet, er også etter revisjonens oppfatning tilstrekkelig. Videre har skolene tilfredsstillende handlingsrom for tilpasninger og opplæring på ulike arenaer, og hensynet til elevenes beste blir ivaretatt.

Revisjonen er imidlertid av den formening at det er forbedringspotensial knyttet til rutiner for organiseringen av arbeidet med tidlig innsats og spesialpedagogisk arbeid ved skolen. Våk skole har utarbeidet en rutine på området, som revisjonen opplever som en hensiktsmessig forenkling og konkretisering av de mer overordnede dokumentene på området. På bakgrunn av dette anbefaler vi at kommunen bør vurdere å implementere tydeligere rutiner ved skolene knyttet til organiseringen av arbeidet med tidlig innsats/intensiv opplæring, etter modell fra Våk skole.

Videre er revisjonen av den formening at det også eksisterer et forbedringspotensial knyttet til eneundervisning. Praksisen rundt eneundervisning synes å være noe fragmentert og usystematisk, og det foreligger ingen konkret rutine for hvilke vurderinger som skal gjøres i forbindelse med eneundervisning. Revisjonens oppfatning er at kommunen bør utarbeide en rutine som i større grad sørger for at det blir gjort vurderinger av om eneundervisning er til elevens beste. På bakgrunn av dette anbefaler vi at kommunen bør utarbeide en skriftlig rutine angående eneundervisning i tråd med *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* kapittel 2.5.

Basert på revisjonens undersøkelser i forbindelse med problemstilling 2, er det vår oppfatning at kommunen har tilrettelagt for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole. Blant annet er samarbeidet mellom de kommunale barnehagene og skolene tilfredsstillende, og kommunen har flere dokumenter som ivaretar overgangsprosessen mellom barnehage og skole på en tilstrekkelig måte. Barnehagene og skolene har også et stort fokus på å inkludere og samarbeide med foreldrene, og det spesielt i saker som omhandler spesialpedagogiske tilbud. Viktige diskusjoner med PPT, både for barnehagene og skolene, blir tatt i forbindelse med tilrettelegging og behov for spesialundervisning.

Revisjonen er imidlertid av den formening at det er forbedringspotensial knyttet til arbeidet om overgangsprosessen mellom private barnehager og skolene i kommunen. Revisjonen avdekket i intervju med en informant fra en privat barnehage, at vedkommende hadde en opplevelse av at barnehagen hadde lite kontakt med skolen. Informanten ønsket at barna i barnehagen kunne blitt bedre kjent med skolen, og at barnehagen hadde hatt litt mer tid og kontakt med skolen enn de hadde i dag. Vår anbefaling er derfor at kommunen bør vurdere handlingsrommet for å i større grad inkludere private barnehager i overgangen mellom barnehage og skole.

Revisjonens anbefalinger

Basert på våre vurderinger og konklusjoner anbefaler vi at kommunen bør:

- a) vurdere å implementere tydeligere rutiner ved skolene knyttet til organiseringen av arbeidet med tidlig innsats/intensiv opplæring, etter modell fra Våk skole
- b) utarbeide en skriftlig rutine angående eneundervisning i tråd med *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* kapittel 2.5.
- c) vurdere handlingsrommet for å i større grad inkludere private barnehager i overgangen mellom barnehage og skole.

2 MANDAT FOR FORVALTNINGSREVISJONEN

Revisjonen skal i henhold til kommunelovens § 24-2 (1) utføre forvaltningsrevisjon. Etter loven innebærer forvaltningsrevisjon å gjennomføre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak og forutsetninger. Østre Viken kommunerevisjon IKS gjennomfører forvaltningsrevisjon i tråd med god kommunal revisjonsskikk, som vil si å følge *Standard for forvaltningsrevisjon* (RSK 001) (NKRF¹, 2020). Dette innebærer blant annet at rapporten skal skille klart mellom innsamlede data (fakta) og revisjonens vurderinger. Det skal være en tydelig sammenheng mellom problemstillinger, faktaopplysninger², vurderinger, konklusjoner og eventuelle anbefalinger. Etter kommuneloven skal revisor rapportere resultatene av sin revisjon til kontrollutvalget.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført på bakgrunn av plan for forvaltningsrevisjon vedtatt i kommunestyret i Våler kommune i sak 70/21 (9. desember 2021).

Plan for gjennomføring av forvaltningsrevisjonen ble vedtatt i kontrollutvalget 31. mai 2023. Prosjektplanen ble vedtatt i tråd med revisjonens forslag. Utvalget ba om at revisjonen også så på de private barnehagene knyttet til overgangen mellom barnehage og skole, og at barna blir riktig ivaretatt ved overgangen uavhengig av hvem som er barnehagens eier.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført etter vedtatt prosjektplan i tidsrommet juni - november 2023. Vi har gjennomført et oppstartsmøte med kommuneadministrasjonen slik at også administrasjonens innspill er vurdert i planleggingsprosessen.

Vi har kvalitetssikret innsamlet data/fakta underveis, både gjennom verifisering av intervjuer og intern kvalitetssikring. I tillegg er faktaopplysningene i sin helhet verifisert av kommunen, slik at eventuelle feil eller misforståelser er rettet opp. Revisjonen avholdt avsluttende møte med administrasjonen 6. november 2023 hvor revisjonens vurderinger, konklusjoner og anbefalinger ble gjennomgått. I etterkant av møtet er rapporten sendt på høring til kommunedirektøren. Kommunedirektørens uttalelse fremgår av vedlegg x.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført av forvaltningsrevisor Pål Brekke og oppdragansvarlig revisor Casper Støten. Revisorenes habilitet og uavhengighet er vurdert opp mot kommunen og den undersøkte virksomheten, og revisjonen finner de habile til å utføre forvaltningsrevisjonen.

Revisor vil takke kontaktperson og andre som har deltatt for et godt samarbeid i forbindelse med gjennomføringen av forvaltningsrevisjonen.

Østre Viken kommunerevisjon IKS
Rolvøy, 24. november 2023

Casper Støten (sign.)
oppdragsansvarlig revisor

Pål Brekke (sign.)
utførende forvaltningsrevisor

¹ NKRF er en faglig interesseorganisasjon og et kompetanseorgan for kontroll og revisjon av kommunal/offentlig virksomhet.

² Fakta er en gjengivelse av informasjonen vi har fått tilgang til gjennom datainnsamlingen.

3 FREMGANGSMÅTE

3.1 Problemstillinger og avgrensninger

Rapporten besvarer følgende problemstillinger:

Problemstilling 1: Er kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring i tråd med lovverk og nasjonale føringer?

Problemstilling 2: Har kommunen tilrettelagt for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole?

Revisjonen har avgrenset seg til å undersøke to skoler og to barnehager. I forberedelser til aktuelle intervjuer, ble revisjonen gjort oppmerksom av kommunen om at Statsforvalteren skulle ha tilsyn ved Kirkebygden skole. Denne skolen hadde revisjonen også plukket ut for undersøkelse. Revisjonen byttet derfor fra Kirkebygden skole til Svinndal skole. Samtidig byttet vi også fra Kirkebygden barnehage til Svinndal barnehage, fordi revisjon antok at det er større tilknytning og samarbeid mellom skoler og barnehager som ligger nært hverandre. Den andre skolen og barnehagen vi plukket ut for undersøkelse var Våk skole og Våk barnehage. Våk barnehage er en privat barnehage, og ved å plukke ut denne, fulgte vi opp kontrollutvalgets innspill om å inkludere private barnehager i vår undersøkelse.

Revisjonen har videre konsentrert seg hovedsakelig om 1. til 4. trinn. Avgrensningen er naturlig for tematikken rundt tidlig innsats, som ifølge lovteksten omhandler intensiv opplæring for elever på 1. til 4. trinn. Men også når det gjelder tematikken rundt tilpasset opplæring, har revisjonen i hovedsak konsentrert seg om forholdene på de samme trinnene.

3.2 Om revisjonskriterier

I henhold til forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 15 skal revisor fastsette revisjonskriterier for den enkelte forvaltningsrevisjon. Revisjonskriteriene er den objektive målestokk som setter revisor i stand til å gjøre vurderinger på de fleste områder uten å ha formell fagspesifikk kompetanse. Revisjonskriteriene og revisors kunnskap og erfaring innen forvaltningsrevisjonsmetodikk, gjør at revisor kan gjøre objektive og holdbare vurderinger.

Revisjonskriteriene etablerer den norm som de innsamlede dataene skal vurderes opp mot. I tillegg til dette skal revisjonskriteriene også gjøre det tydelig for den reviderte enhet hva de måles opp mot. Revisjonskriteriene klargjør også overfor folkevalgte, media og andre lesere av forvaltningsrevisjonen, hva revisors vurderinger bygger på. Dette vil gjøre det enklere å etterprøve revisors vurderinger. Revisjonskriteriene skal være relevante, konkrete og i samsvar med de kravene som gjelder for revidert enhet.

Revisjonskriterier fastsettes vanligvis med basis i en eller flere følgende kilder: lovverk, politiske vedtak og føringer, kommunens egne retningslinjer, anerkjent teori på området, eller andre sammenlignbare virksomhetens løsninger og resultater.

3.3 Revisjonsmetoder

I henhold til god revisjonsskikk skal praksis eller tilstand innen det reviderte området beskrives i et omfang som i tilstrekkelig grad underbygger revisors vurderinger og konklusjoner. I denne forvaltningsrevisjonen har vi benyttet data fra ulike kilder, og brukt ulike metoder for innsamling av data, for å sikre et faktagrunnlag med høyest mulig grad av gyldighet og pålitelighet.

Utfordringer og begrensninger i rapportens faktagrunnlag beskrives nedenfor sammen med beskrivelsen av de ulike metodene som er benyttet. Vi tar også hensyn til metodens begrensninger i vurderingene.

I denne forvaltningsrevisjonen er informasjonen hentet inn gjennom bruk av følgende metoder:

- Dokumentanalyse
- Intervjuer

Dokumentanalyse

Vi har gjennomgått sentrale dokumenter på området. Blant annet er dokument «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving» og dokument «7 Rutine overgang barnehage skole» sentrale for revisjonens undersøkelse. Dokumentene er oversendt fra kommunen. Fullstendig oversikt over dokumentene fremgår av kildehenvisningene i kapittel 6.

Intervjuer

Det er totalt gjennomført 8 intervjuer med 9 personer:

- Et gruppeintervju med en kontaktlærer og en spesialpedagog i skole
- En spesialpedagog i skole
- To pedagogiske ledere i barnehage
- To rektorer
- Skolefaglig rådgiver
- Barnehagefaglig rådgiver

Et gruppeintervju ble foretatt av en kontaktlærer og en spesialpedagog samtidig, etter skolens forespørsel. En pedagogisk leder ved en barnehage, hadde akkurat begynt i den stillingen på intervjutidspunktet. Tidligere hadde vedkommende vært daglig leder ved barnehagen. I rapporten har revisjonen valgt å omtale vedkommende som pedagogisk leder i barnehage. En av de som ble intervjuet var både kontaktlærer, TPO-veileder og spesialpedagogisk koordinator på skolen. I rapporten blir vedkommende henvist til som spesialpedagog.

Alle intervjuer er verifisert. Det betyr at den som er intervjuet, har fått lese gjennom referatet fra intervjuet for å bekrefte at referatet er i overensstemmelse med det som ble sagt under intervjuet, og rette opp eventuelle misforståelser.

4 TIDLIG INNSATS OG TILPASSET OPPLÆRING

Problemstilling 1: Er kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring i tråd med lovverk og nasjonale føringer?

4.1 Revisjonskriterier

Ifølge *Utdanningsdirektoratet* er det forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvor stor del av elevene som har vedtak om spesialundervisning. Dette kan tyde på at kommunene praktiserer grenseoppgangen mellom ordinær opplæring og spesialundervisning ulikt. Av den grunn er det presisert forventninger til hvordan skolene skal jobbe med tilpasset opplæring.³ Tidlig innsats handler om å sette inn tiltak og tilpasse opplæringen med en gang en elev har behov for tilrettelegging. Dersom tiltak blir satt inn tidlig nok kan det bidra til å forhindre at utfordringer vokser seg større og blir et hinder for elevenes læring.⁴ Slik kan tidlig innsats forebygge økt bruk av spesialundervisning.

Et grunnleggende problem i skole-Norge er at læringsutfordringer som oppstår tidlig, i for stor grad får utvikle og forsterke seg over tid. Ifølge *opplæringsloven* § 1-3 skal opplæringen tilpasses evnene og forutsetningene hos den enkelte eleven. Ferdigheter i lesing, skriving og regning er viktige for den fremtidige læringen og mestringen til eleven. Ifølge § 1-4 er det viktig å forsterke den tidlige innsatsen for elever på 1. til 4. årstrinn som står i fare for å bli hengende etter. Om hensynet til elevens beste taler for det, kan den intensive opplæringen i en kort periode gis som eneundervisning.⁵

Ifølge *overordnet del* av læreplanverket møter elever skolen med ulike erfaringer, forkunnskaper, holdninger og behov, og skolen må gi alle elever likeverdige muligheter til læring og utvikling, uavhengig av deres forutsetninger.⁶ Tilpasset opplæring er en tilrettelegging skolen gjør for å sikre at alle elever får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen. Skolen kan blant annet tilpasse opplæringen gjennom arbeidsformer og pedagogiske metoder, bruk av læremidler, organisering, og i arbeidet med læringsmiljøet, læreplaner og vurdering. For mange elever vil kravene i *overordnet del* bli ivaretatt ved at de er tilstede på skolen og deltar i undervisningen og fellesskapet med andre elever. Enkelte elever vil imidlertid ha behov for støtte og veiledning for å kunne delta og få utbytte av det sosiale fellesskapet på lik linje med andre elever. Det er mye som skjer i et sosialt fellesskap som ikke blir uttrykt, forklart eller satt i kontekst, men som likevel er viktig sosial læring og kompetansebygging. Den overordnede delen skal sees i sammenheng med læreplanene for fag. Sosial læring skjer både i undervisningen og i alle andre aktiviteter i skolens regi. Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. I det daglige arbeidet spiller derfor elevenes faglige og sosiale læring og utvikling sammen.⁷ Skolen må derfor sørge for at det er godt samspill mellom delene av læreplanverket. Elevene må gis en sosial kontekst og et godt læringsmiljø slik at de får muligheten til sosial læring og utvikling i tråd med *overordnet del*. Alle elever skal altså føle tilhørighet til en klasse og ta del i fellesskapet. Det er viktig for å anerkjenne og verdsette mangfoldet av elever, og for å se på mangfoldet som en berikelse og ressurs.⁸

Skolen har plikt til å tilpasse opplæringen. Å tilpasse opplæringen betyr å tilrettelegge med varierte vurderingsformer, læringsressurser, læringsarenaer og læringsaktiviteter slik at alle får tilfredsstillende

³ [Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn](#)

⁴ [Tilpasset opplæring \(udir.no\)](#)

⁵ [Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - Kapittel 1. Formål, verkeområde og tilpassa opplæring m.m. - Lovdata](#)

⁶ [Om overordnet del \(udir.no\)](#)

⁷ [2.1 Sosial læring og utvikling \(udir.no\)](#)

⁸ [Tilpasset opplæring \(udir.no\)](#)

utbytte av opplæringen. Det er ingen individuell rett for den enkelte elev, men skal skje gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet. Læreplanene er utformet slik at de gir lærerne handlingsrom for tilpasninger. Skolen skal gjennom ulike arenaer gi alle elever mulighet til å utvikle seg og til å lære. Trivsel, trygghet, lek, sosial og faglig læring og utvikling er deler av en sammenhengende helhet særlig for de yngste barna. Undervisvurdering skal bidra til å fremme elevenes læring og at de utvikler kompetanse i tråd med læreplanen. Elevene skal kunne nå kompetansemålene, men med ulik kvalitet og på ulikt nivå. Tilpasset opplæring innebærer dermed at lærerne må ta utgangspunkt i elevenes forkunnskaper og hvordan de lærer.⁹

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* i lesing, skriving og regning. Veilederen kan være til informasjon og hjelp for arbeidet med tidlig innsats i disse ferdighetene på de laveste trinnene i skolen. Skolens plikt til å tilby intensiv opplæring blir utløst når en elev står i fare for å bli hengende etter i disse ferdighetene. Skolen har ansvar for å fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet.¹⁰ Det skal være lav terskel for å tilby intensiv opplæring, og den skal være kortvarig og målrettet. Skolen har også plikt til å ivareta hensynet til elevens beste og sørge for at eleven blir hørt.¹¹

Videre skal den intensive opplæringen ta sikte på at eleven oppnår forventet progresjon i de tre ferdighetene. Hva som er forventet progresjon, må vurderes ut fra faglig skjønn. Det er heller ikke noe fasitsvar på hvordan intensiv opplæring skal gjennomføres. Hvordan den intensive opplæringen bør gjennomføres, må derfor vurderes ut ifra behovene til eleven og andre mulige tiltak i opplæringen. Intensiv opplæring kan skje utenfor den ordinære klassen eller basisgruppen i kortere perioder, men det er en forutsetning at dette er helt nødvendig for læringen til elevene. En forutsetning for at den intensive opplæringen skal fungere, er at skolene har tilstrekkelige ressurser tilgjengelig. Skolene må derfor ha nødvendig kompetanse og nødvendige lærerressurser for å kunne oppfylle kravene. Ifølge *Forskrift til opplæringslova* (Kapittel 14A) skal forholdet mellom tallet på lærere og elever i ordinærundervisning fra 1. august 2019 maksimalt være 15 elever per lærer på 1.-4. årstrinn. På 5.-7. årstrinn skal det maksimalt være 20 elever per lærer.¹² Hensikten er at forholdet mellom lærere og elever vil styrke den tidlige innsatsen, og gi lærerne bedre tid til å se og støtte hver enkelt elev. Det er skolen som er pålagt å tilby intensiv opplæring, men det er skoleeier, kommunen, som har det overordnede ansvaret for at regelverket blir oppfylt.¹³

Et vilkår for at skolene skal kunne gi intensiv opplæring som eneundervisning, er at hensynet til elevens beste taler for det. Skolene skal gjøre en vurdering av om eneundervisningen er til elevens beste. Dette betyr at skolene må begrunne hvorfor hensynet til elevens beste tilsier at han eller hun skal tas ut av klassen eller basisgruppen for å få eneundervisning. Den intensive opplæringen som eneundervisning er begrenset til å gjelde for en kort periode. I vurderingen må skolen ta hensyn til elevens eget syn på saken. Det følger av barnekonvensjonen art. 3 at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal ha rett til å gi uttrykk for synspunktene i alle forhold som gjelder barnet. Synspunktene til barnet skal bli tillagt behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Elevens meninger må bli tatt nødvendig hensyn til, men det betyr likevel ikke at eleven skal bli presset til å ha en mening om alle sider av opplegget. For at oppfølgingen skal bli vellykket, understreker vi også at skolene må samarbeide med foreldrene. Det er derfor viktig at foreldrene får nødvendig informasjon fra skolen.¹⁴

⁹ [Tilpasset opplæring \(udir.no\)](#)

¹⁰ [Spesialundervisning og tilrettelegging i grunnskolen: Hvem gjør hva? \(udir.no\)](#)

¹¹ [Intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn \(udir.no\)](#)

¹² [Forskrift til opplæringslova - Kapittel 14A. Krav til forholdstal mellom lærere og elever i grunnskolen - Lovdata](#)

¹³ [3. Krav til skolen og skoleeier \(udir.no\)](#)

¹⁴ [2 Intensiv opplæring \(udir.no\)](#)

Fordi intensiv opplæring er en del av den ordinære opplæringen, er det en forutsetning at elever som mottar intensiv opplæring ikke skal ha avvik fra kompetansemålene i læreplanverket. Elevene skal bli i stand til å følge den alminnelige progresjonen i undervisningen gjennom den tidlige innsatsen på 1. til 4. årstrinn. Elever som har behov for avvik fra kompetansemålene, eller som ikke får tilfredsstillende utbytte av den intensive opplæringen, har rett til spesialundervisning. Dersom skolen ikke innen rimelig tid ser noen positive effekter av den intensive opplæringen som tilsier at eleven vil kunne følge forventet progresjon, må skolen vurdere om det er behov for å endre opplegget, eller om eleven vil trenge spesialundervisning. I noen tilfeller er det ingen grunn til å vente med å sette i gang spesialundervisningsprosessen. Dette gjelder særlig hvis eleven har kjente utfordringer, for eksempel funksjonsnedsettelse, som gjør det klart at han eller hun ikke får tilstrekkelig utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Det kan også tenkes tilfeller der en elev som følge av svikt i tidligere oppfølging, har blitt hengende langt etter i lesing, skriving eller regning. Hvis det vil kreve lang tid å rette opp dette, skal det ikke først settes i gang intensiv opplæring. Da må spesialundervisning settes i gang med én gang.¹⁵

Punktvis oppsummering av kriteriene for problemstilling 1:

- Skolen skal tilpasse opplæringen gjennom tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet, og ved å tilrettelegge med varierte vurderingsformer, læringsressurser, læringsarenaer og læringsaktiviteter slik at alle får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Trivsel, trygghet, lek, sosial og faglig læring og utvikling er deler av en sammenhengende helhet særlig for de yngste barna.
- Det skal være lav terskel for å tilby intensiv opplæring, det skal tilbys når en elev står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving og regning, og den skal være kortvarig og målrettet. Skolene skal samarbeide med foreldrene, og det er viktig at foreldrene får nødvendig informasjon fra skolen.
- Dersom skolen ikke innen rimelig tid ser noen positive effekter av den intensive opplæringen som tilsier at eleven vil kunne følge forventet progresjon, skal skolen vurdere om det er behov for å endre opplegget, eller om eleven vil trenge spesialundervisning.
- Den intensive opplæringen skal organiseres og gjennomføres på en måte som gjør at elevene i størst mulig grad kan være en del av et inkluderende læringsmiljø. Ved eneundervisning skal skolene gjøre en vurdering om det er til elevens beste, og begrunne hvorfor hensynet til elevens beste tilsier at han eller hun skal tas ut av klassen eller basisgruppen for å få eneundervisning. I vurderingen må skolen ta hensyn til elevens eget syn på saken.
- Skolen skal gjennomføre underveisvurdering. Underveisvurdering skal bidra til å fremme elevenes læring og at de utvikler kompetanse i tråd med læreplanen. Elevene skal kunne nå kompetansemålene, men med ulik kvalitet og på ulikt nivå.
- Skolen har ansvar for å fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, og skolen bør ha rutiner/systemer for å fange opp disse elevene.
- Skolen skal bruke det handlingsrommet for tilpasninger som lærerplanene gir, og gjennom opplæring i ulike arenaer gi alle elever mulighet til å utvikle seg og til å lære. Lærerne skal ta utgangspunkt i elevenes forkunnskaper og hvordan de lærer.
- Skolen skal ivareta hensynet til elevens beste. Elevens meninger skal bli tatt nødvendig hensyn til. Eleven skal ikke bli presset til å ha en mening om alle sider av opplegget.
- Skolene skal ha nødvendig kompetanse og nødvendige lærerressurser for å kunne oppfylle kravene for tidlig innsats og tilpasset oppfølging.

¹⁵ [2 Intensiv opplæring \(udir.no\)](#)

4.2 Datagrunnlag

4.2.1 Tilpasset opplæring og tidlig innsats/intensiv opplæring

Dette delkapitlet omhandler de tre første kriteriene fra punktlisten over. Revisjonen har også valgt å knytte begrepene tidlig innsats og intensiv opplæring sammen med en skråstrek. Grunnen til dette er at det er intensiv opplæring som en del av det bredere arbeidet med tidlig innsats som er tema for denne revisjonen. Ved å slå begrepene sammen blir det senere, når revisjonen skal gjøre sine vurderinger, tydelig hva vurderingene betyr og omhandler.

Dokument «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving» er en kommunal handlingsplan for språkstimulering, lese- og skriveopplæring i barnehager og skoler. Den gjelder for perioden 2022-2026. I dokumentet blir det gitt et eksempel på informasjon til foresatte ved oppstart av intensive lesekurs. Informasjonen omhandler hvorfor lesekurs blir vurdert som nødvendig og hvordan det vil foregå. Det står for eksempel at: «kurset er lagt opp som intensiv opplæring i en tidsavgrenset periode. Vi vil jobbe i læringsøkter på 90 minutter fire ganger i uka. Her vil ditt/deres barn være på gruppe sammen med andre barn fra samme trinn. Vi starter (dato), og kurset varer i seks uker. Lesekursene vil i stor grad legges parallelt med norskfaget, men andre fag kan også bli berørt i kursperioden. Vi vil også kunne legge inn fagtekster fra andre fag, for eksempel naturfag, RLE.» I dokumentet (s. 167) blir det også fortalt om intensive lesekurs etter modell av Vigdis Refsahl og Jørgen Frost. Det står at «Det er sentralt at intensive lesekurs og andre lignende tiltak iverksettes så tidlig som mulig (jfr. Opplæringsloven § 1-3)». I dokumentet her blir det også fortalt om det som kalles «Anbefalte rammer for intensive lesekurs».

I dokument «12 Rutiner PPT skole» er det en rutine ved mistanke om eller bekymring for at eleven ikke får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Denne rutinen henviser til Opplæringsloven § 1-3.

Dokumentet «41 ORG» handler om organisering av, og rutiner og retningslinjer for tidlig innsats og spesialpedagogisk arbeid ved Våk skole. Blant annet er et punkt i dokumentet at «spesialpedagogene skal ha gode rutiner for å følge opp elever de er bekymret for gjennom tidlig innsats, og følge barnas utvikling tett gjennom tilpasset undervisning og mulighet for ekstra tiltak i Bank». Et annet punkt er: «Spes.ped ansvarlige fordeler elever som trenger tidlig innsats, inn på tilpassede grupper i Banken og/eller i grupper på trinnet, og gir intensiv og periodebasert opplæring etter behov». Et tredje punkt er: «Spes.ped ansvarlige samarbeider om en helhetlig timeplan for elever på Banken, med og uten vedtak».

Dokument «46 Tilpasset opplæring» er en lysbildepresentasjon laget av Våk skole. Tilpasset oppfølging, spesialpedagogisk undervisning og Banken¹⁶ er blant noen av punktene i presentasjonen.

De aller fleste informantene fortalte at forskjellen mellom tilpasset opplæring og intensiv opplæring er at tilpasset opplæring gjelder alle elevene, mens intensiv opplæring gis til de elevene som sliter med å nå opplæringsmålene i lesing, skriving eller regning

En kontaktlærer fortalte at tilpasset opplæring er et mer generelt begrep, som gis til alle elever. Det kan være innlæring med ulike læringsstiler, og på ulikt faglig nivå. Det er opp til henne som kontaktlærer å ta ansvar for å tilrettelegge tilpasset opplæring ut fra elevens behov. Intensiv opplæring gis når en kartleggingsprøve viser resultater som avviker fra den forståelsen de ønsker at eleven skal ha. De løser dette på lavest mulig nivå først, med tiltak i klasserommet i form av grupper. Hvis dette ikke er tilstrekkelig, vil kontaktlæreren ta kontakt med spesialpedagog. Det handler om rask innsats med de ressursene som er tilgjengelige, uten at det blir henvist til sakkyndig vurdering (PPT). Kontaktlæreren opplever

¹⁶ Banken er et fysisk rom hvor både spesialpedagogisk opplæring og intensiv opplæring blir gitt. Mer informasjon om dette kommer senere i rapporten.

at det er kort vei til spesialpedagogen på skolen. De har også stort fokus på at det skal jobbes med å få elevene på alternative arenaer inn sammen med resten av klassen på de områder der det er trygt og oppleves bra for eleven. Det er stor aksept for Banken fra alle elever, og det er populært. Mange elever vil dit.

Kontaktlæreren fortalte videre at intensiv opplæring/tidlig innsats skjer så fort de ser at eleven strever med å henge med det faglige klassen jobber med, og det er prøvd å tette «hullene» over litt tid. De har samtale med foresatte om den tilpassede opplæringen og behov for ekstra «jobbing» hjemme. Tidlig innsats er når tilpasset opplæring er utprøvd i klasserommet, og det vises at eleven trenger noe mer. Da tar kontaktlærer kontakt med Spesialpedagog-ansvarlig. Det diskuteres ulike tiltak, som f. eks. kan være intensiv opplæring på trinnet i form av grupper, ekstra assistentressurs osv. Trengs det ytterligere tiltak kan det tilbys intensiv opplæring på Banken over lengre perioder. Det gjøres da samtidig en samtale med foresatte og en drøfting med PPT. Viser det at disse tiltakene ikke fungerer drøftes elevene videre med PPT og det må vurderes ytterligere tiltak. Prosedyren er slik:

1. Kontaktlærer tilpasser i klasserommet, og har en samtale med foreldre.
2. Prøver ut tiltak i klasserommet.
3. Evaluerer tiltak i klasserommet, og hvis ikke tiltak hjelper tar en prat med TPO-veileder (Tilpasset opplæring).
4. Setter inn intensive tiltak i klasserom eller Banken.
5. Kan av og til ha opprettet en stafettlogg der det er stor bekymring på et eller annet nivå.
6. Tester ut intensive tiltak.
7. Drøfter med PPT.
8. Evt. henviser hvis PPT i drøftingsmøte åpner for det.

Parallelt her blir det utført kartlegginger mm.

Kontaktlæreren fortalte også om IUP. IUP er en individuell utviklingsplan som alle elever har, og hvor faglig progresjon dokumenteres og formidles til foreldre. Foreldre har også tilgang til denne mappen. Alle lærere som har eleven loggfører her, men ulike fag krever ulik dokumentasjon. Det er veldig varierende hvor mye lærere loggfører her. IUP ligger på *skooler*,¹⁷ Det blir satt av tid i fellestid for utfylling av IUP, og samarbeidstid for lærere for utfylling. Malene kan av og til være litt tungvinte.

En spesialpedagog fortalte at hun tolker begrepene likt som kontaktlæreren. Det er stor felles forståelse for disse begrepene på deres skole. De har disse begrepene og temaene oppe i forbindelse med utviklingstid med personalet, og det jobbes med dette gjennom året. Dette må stadig tas opp og vurderes, og bevisstgjøres for å få det så optimalt som mulig. I tillegg fortalte hun at spesialpedagog får en varsling av kontaktlærer når tilpasset opplæring i klasserommet ikke er nok for å ivareta eleven. Som spesialpedagog kan hun da veilede kontaktlærere, bistå med materiell og samarbeide med foresatte og skolens ledelse. I forhold til intensiv opplæring gjøres dette både i klasserommet og på Banken, eller andre arenaer der dette er hensiktsmessig. Intensiv opplæring i klasserommet gjøres i form av små grupper og «kurs» i kortere perioder, mens på Banken vil et tiltak settes inn over en litt lengre periode. Tiltak både på trinn og i Banken evalueres underveis. Ifølge spesialpedagog er det et godt samarbeid med kontaktlærere både når det gjelder tilpasset opplæring og intensiv opplæring. Det er en stor delingskultur og et godt samarbeid. Det kan være utfordrende å sette elevene i grupper i forbindelse med tidlig innsats/intensiv opplæring ved fravær av ansatte. I perioder kan det være lav voksentetthet som gjør det vanskelig å dele klassen i mindre grupper. I noen klasser kan dette være ekstra krevende fordi det er mange elever som strever, og det er lite ressurser.

¹⁷ Skooler er et system for skoler som bruker Microsoft Office 365. Skooler har forskjellige verktøy som sikrer god oversikt. Noen av områdene er oversikt over fravær, oppgaver og vurdering og meldinger til foresatte. For mer informasjon, se: [SKOOLER | Skoolers Verktøy](#).

Spesialpedagogen fortalte videre at det de kaller Banken er et fysisk rom hvor opplæring gjennomføres for både elever med og uten vedtak om spesialundervisning. For elevene uten vedtak er opplæringen i Banken av en slik karakter at den ikke kan gis i klasserommet. Det er elever som har behov for litt ekstra eller tettere oppfølging. Intensiv opplæring foregår altså også i Banken. I Banken jobber flere grupper samtidig. Gruppene er satt sammen av elever på ulike trinn, men hvor nivået er så å si likt innad i gruppen. Spesialpedagogen fortalte at Banken er et trygt og fint sted å være. Banken handler ikke bare om faglig opplæring, men også om barn som trenger litt ekstra omsorg i perioder får et tilbud om å være på Banken.

I den spesialpedagogiske gruppen som spesialpedagogen har nå, er det for eksempel tre elever med vedtak og tre elever uten vedtak, samt en assistent. Spesialpedagogen er ikke bekymret for om intensiv opplæring blir gitt for lenge. De har god dialog med PPT underveis, der de er bekymret. Der de ser at barnet har god progresjon, og modnes underveis i tiltakene, gir de ofte tiltakene litt lenger tid. Der de ser at det skjer lite på den tiden de har satt inn tiltak, går de inn og drøfter og vurderer på et tidligere tidspunkt.

En annen spesialpedagog fortalte at skolen der hun jobber gjennomfører intensiv opplæring, dvs. at elever som kan trenge ekstra fokus på lesing, regning eller andre ferdigheter får være med på et lese-, regne- eller engelskkurs i en mindre gruppe. Gruppene varer i kortere perioder. Både elever og foreldre får informasjon om tilbudet, og de er som oftest veldig fornøyde. Begrepet intensiv opplæring betyr at de har gjort kartlegginger av elever, sett at noen har utfordringer, for eksempel med å lære seg bokstaver og ord, og man ser at uansett hva som gjøres av tilpasset opplæring i klasserommet i egen klasse, så har de behov for mer. Det behovet kan for eksempel være noen timer opplæring utenfor klasserommet. Den tilpassede opplæringen inne i klasserommet kan handle om ulike læringstiler. Det skal være kontroll på varigheten av intensiv opplæring. Man ser fort om elevene trives, for eksempel på ansiktsuttrykk og lignende. Utdanningsdirektoratet har retningslinjer her, og det kombineres med spesialpedagogenes fagkunnskap. Elevenes utvikling loggføres.

Spesialpedagogen fortalte videre at hvis intensiv opplæring ikke har merkbar effekt, gir man et nytt tilbud, og de prøver å finne andre måter å jobbe på. Der kan de jobbe sammen, lese sammen, spille spill. Det blir ikke stigmatiserende for elevene det gjelder å være i Banken. Men en elev som føler seg annerledes, vil kunne føle dette uansett hvor mye skolen jobber med det.

Skolefaglig rådgiver fortalte at praksisen ved skolene er at når læreren som har elevene i klasserommene oppdager at en elev har utfordringer med opplæringen, tar læreren kontakt med en annen lærer i klassen eller spesialpedagogisk koordinator på skolen. Da kan de kartlegge sammen om det er behov for å gjøre noen tiltak for eleven. Tiltak kan være alt fra å sette i gang med intensiv opplæring, endre noe på gruppedynamikken osv. En annen viktig faktor for læring er trivsel i klasserommet. Skolene i Våler jobber etter PALS-modellen¹⁸ og den sosiale kompetansen eleven skal opparbeide seg, er en del av relasjonsbyggingen både mellom elevene i klassen og mellom lærerne og elevene. I den grad kan PALS-arbeidet også knyttes til praksisen rundt tidlig innsats og mulig kunne bidra til trygge rammer for læring og mindre behov for intensiv opplæring på sikt. I forhold til lærevansker som krever at PPT er inne i bildet, er det ofte kontaktlærer i klassen/på trinnet som melder bekymring/utfordring til spesialpedagogisk koordinator/rektor.

Skolefaglig rådgiver fortalte videre at hvis kontaktlærer og TPO-veileder (i samråd med rektor) kommer frem til at intensiv opplæring er hensiktsmessig og til det beste for eleven, settes det tydelige mål som

¹⁸ Positiv atferd, støttende læringsmiljø og god samhandling i skolen.

eleven skal nå etter intensiv opplæring. Det blir gjort en vurdering om disse målene er nådd etter opplæringen. Man avslutter når målene er nådd, eller når man ser at det eventuelt trengs flere tiltak, for eksempel ved å koble på PPT. Rådgiveren møter rektorene omtrent ukentlig og har jevnlig dialog og møter med BTI-veilederne på skolene. Da hender det at de tar opp caser som diskuteres for å få innspill i forhold tidlig innsats. Hvis det er usikkerhet om en elevs tiltak, kan dette drøftes, og man kan sammen finne løsninger. Det holdes jevnlig møter mellom kontaktlærere og TPO-veiledere slik at det holdes oversikt på hver enkelt skole over hvilke elever som har intensiv opplæring, spesialundervisning eller er i en oppfølging gjennom BTI-modellen. Her drøftes det for eksempel om man skal sende en henvisning til PPT eller avslutte en sak, og foreldrene er sentrale underveis i denne prosessen knyttet til hvert enkelt barn.

Rektor for Våk skole fortalte at tidlig innsats handler om å avdekke og sette inn tiltak så tidlig som mulig. Hun forklarer at det ved større behov gjennomføres intensiv opplæring, mens tilpasset opplæring er noe som gjennomføres løpende. Intensiv opplæring er satt i system i form av lesekurs eller gruppeundervisning i Banken, hvor spesialpedagogisk-team er samlet. Det brukes undervisning i grupper også utenfor Banken. Intensiv opplæring i en periode kan gjennomføres i Banken, men dette varierer, og i fjor ble for eksempel alle timene med intensiv opplæring gjennomført sammen med trinnet. Dette gjøres av hensyn til elever som ikke ønsker å bli tatt ut av klassen. Da kunne dette organiseres i grupper i klasserommet. Skolen har jobbet med å ha korte avstander mellom spesialpedagogene og lærerne. Det kan forekomme tilfeller hvor man gir intensiv opplæring for lenge. Det er fort gjort at eleven blir satt i et system med tildelte timer og da er det viktig å være årvåkne på når målet er nådd må man og være i dialog hele tiden. Det er sikkert tilfeller hvor opplæringen kunne ha vært avsluttet tidligere, men rektoren oppfatter det ikke som et problem så lenge barna trives.

Rektoren for Våk skole fortalte videre at i saker hvor det ikke foreligger vedtak om spesialundervisning, drøfter spesialpedagog, lærer og rektor behovet barnet har for i en periode å være med på intensiv opplæring i f.eks. Banken. Det lages planer av spesialpedagogen over arbeidet i Banken slik at man til enhver tid har oversikt over hvilke barn som får hvilke timer og hvilket tilbud som blir gitt. I rutinen med tiltak som skal prøves ut av kontaktlærere, er det oppført tiltak som skal settes inn før det tas kontakt med spesialpedagog, slik at det gjøres flest mulig tiltak i klasserommet før spesialpedagog kontaktes. Dette er tiltak som personalet har gått igjennom sammen. Det skal gjennomføres intensiv opplæring over tid før læreren kan konkludere med at det ikke virker. Spesialpedagogene kartlegger også hvilke tiltak som er gjort i forkant av at de er blitt involvert. Kontakten mellom spesialpedagogene og kontaktlærerne fungerer bra, men det kan være ulik forståelse mellom dem. Når det er klasser på 25 elever, er det få timer for spesialpedagogene å fordele på så mange elever. Spesialpedagogene er gode på å tilpasse undervisningen, men rektor legger til at det noen ganger kan være nødvendig å minne om at det er viktig at det skal skje i klassen også, ikke bare i Banken. Det er en spesialpedagogisk koordinator som hjelper til å sørge for at de er gode på tilpasset opplæring på skolen. Rektor opplever at det er god praksis for å gjennomføre tilpasset opplæring og lav terskel for å tilby intensiv opplæring som en del av tidlig innsats rundt et barn som trenger noe ekstra. Lærerne er gode på å gi ting tid, uten å la tiltak som ikke fungerer fortsette for lenge. Det er viktig å ha en vurdering av hvilket tempo man bør legge seg på. Det er høy takhøyde for ulike læringsmetoder, som for eksempel «Læring i bevegelse». I den forbindelse har skolen fått en boks med aktivitetskort av fysioterapeuter i kommunen som skal bidra til økt variasjon i undervisningen. Hun legger til at lærerne også er forskjellige, men det er en positiv trend at det er flere som jobber variert.

Rektor for Våk skole fortalte også at hun opplever at skolen samarbeider godt med foreldrene og at foreldrene blir gitt riktig informasjon, men at dette kan alltid bli bedre. Skolen er opptatt av at det tas kontakt og informeres til foreldrene om elevs eventuelle utfordringer, og at det gjøres hyppig og på lavest mulig nivå. Faglige utfordringer er ikke alltid et tema for foreldrene, og de er ofte mest opptatt av

eventuelle sosiale utfordringer. Men det hender at skolen har møter med foreldre om elevers faglige nivå. Det varierer en del fra lærer til lærer, men gjennomføres stort sett.

Rektor for Svinndal skole fortalte at denne skolen også hadde et rom som kalles Banken. Der er det en fast lærer som står for den intensive opplæringen. Det er færre timer til rådighet nå til dette enn det var tidligere. Det er som regel kontaktlærer som gir beskjed til Banken om hvilke elever som har behov for intensiv opplæring. Den ansatte i Banken gir tilbakemelding om hva som kan gjøres og når. Det er en god kommunikasjon mellom Banken og kontaktlærerne. Det er ikke skriftliggjorte rutiner for hvordan og når man setter i gang intensiv opplæring, men det gjennomføres TPO-møter hvor dette diskuteres fast. Det holdes også trinnmøter hvor alle som har en funksjon i klassen er med, hvor det snakkes om helheten for elevene, det vil si både sosial fungering og faglig fungering. I timene med spesialundervisning kan også andre elever med behov tas inn, på tvers av trinn.

Rektor for Svinndal skole fortalte videre at det er et godt handlingsrom for tilpasset opplæring på skolen. Skolen lager grupper på tvers av trinn. Gruppene samarbeider godt, og det gir bedre utnyttelse av ressurser. I enkelte fag er undervisningen delt, som for eksempel kunst og håndverk, gym og musikk.

4.2.2 Eneundervisning

En kontaktlærer fortalte at eneundervisning av og til blir gjort, der det er elever som av ulike årsaker ikke kan være sammen med medelever av atferdshensyn eller har egne behov. Det er også elever som i perioder trenger ekstra omsorg og ha en voksen å snakke med alene. For øvrig har alle elever som mottar intensiv opplæring eller spesialundervisning opplæringen i grupper på 3-8 elever.

Ifølge skolefaglig rådgiver skriver PPT i anbefalingen etter en henvisning hva de mener er det mest hensiktsmessige for at eleven skal nå målene i sin IOP. Målet er at eleven skal være mest mulig i normal klassesituasjon, men at det samtidig skal ivaretas trygghet, læring og godt miljø både for enkelteleven og klassen for øvrig.

Rektor ved Våk skole fortalte at intensiv opplæring kan skje en-til-en, men at skolen prøver å romme flest mulig når det settes opp et kurs. Dette avhenger av behovet, så det gjøres en subjektiv vurdering. Som regel foregår den intensive opplæringen i mindre grupper.

Rektor ved Svinndal skole fortalte at elevene ofte ikke vil ha en-til-en undervisning. I disse tilfellene er hensynet til barnets beste og barnets stemme viktig. Det hender også at elevene ønsker noe annet enn det skolen anbefaler, og da hører de på elevene. Noen elever er mer robuste, og har ikke noe imot å bli tatt ut av klassen.

4.2.3 Underveisvurdering

I dokument «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving» (s. 170) ligger det kartleggings-skjemaer om elevens lese- og skriveutvikling. Det foreligger også en oversikt og beskrivelse over ulike kartleggings-verktøy (s. 175) som «Carlsten leseprøve» og «Nasjonal kartleggingsprøve i lesing».

En kontaktlærer fortalte at kontaktlærere følger en oppsatt plan for kartlegginger som skal gjøres på hvert trinn. I tillegg gjennomfører spesialpedagogisk-ansvarlige «Aski Raski»¹⁹ på 1. trinn høst og vår, og følger opp elever med svak progresjon på 2., 3. og 4. trinn. De bruker også underveisvurderinger i ulike skoleoppgaver. De bruker IUP for å gi foresatte tilbakemeldinger underveis. De bruker vurderingene til å best mulig tilrettelegge for eleven videre.

¹⁹ Aski Raski er et nettbasert verktøy for intensiv lesetrening. I 2022 har nærmere 1500 skoler tatt dette verktøyet i bruk. For mer informasjon, se: [Hjem - Hjemmeside Aski Raski](#).

Skolefaglig rådgiver fortalte at 1. og 3.trinn blir tilbudt kartleggingsprøver i lesing og regning, i år er disse obligatoriske for 3.trinn. Lærerens kartlegging av elevene baserer seg både på disse kartleggingsprøvene men også i stor grad den kontinuerlige prosessen i klasserommet. Skolen gjennomfører regelmessige undervisvurderinger gjennom ulike kartlegginger som kontaktlærere og faglærere holder i. Dette er grunnlaget for den individuelle undervisningsplanen (IUP) som alle elever har.

Rektor for Svinndal skole fortalte at skolen gjennomfører regelmessige undervisvurderinger fra time til time. Blant annet er kartleggingsprøvene undervisvurdering. Det er mange forskjellige digitale systemer hvor det legges inn resultater fra oppfølgingen av elever. Dette gjøres også i tilfelle elevene bytter skole. Alle elevene har IUP der alle samtaler legges inn, for eksempel utviklingssamtaler, med foreldrene og elevenes kommentarer.

4.2.4 Fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet

Dokument «9 Plan forebyggende arbeid barn og unge» er en plan for forebyggende arbeid med barn og unge i Våler kommune. Planen omhandler ansvarsfordeling mellom kommunalområdene, organisering av oppgaveløsning og tverrfaglige tjenester og samarbeidsmøter. Et viktig punkt er BTI-modellen (Bedre Tverrfaglig Innsats), og hvordan fange opp elever som har det vanskelig med for eksempel forhold i hjemmet.

I dokument «11 Rutine PPT – førskolebarn» blir blant annet rutiner i forbindelse med å fange opp barn som kan ha behov for logopedtjenester beskrevet.

I dokument «12 Rutiner PPT skole» blir rutiner beskrevet for når, hvordan og hvorfor elever skal henvises til PPT for sakkyndig vurdering av behov for spesialundervisning.

Dokument «16 Rutine – barn som ikke møter på skolen» beskriver hva som skal gjøres når barn har udokumentert fravær fra skolen.

Dokument «17 Rutine bekymringsfullt fravær i skolen» beskriver hva som skal gjøres når barn har bekymringsfullt fravær fra skolen.

Dokument «23 Skjema tilpasset opplæring» er et skjema for lærere som omhandler om elever får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. I dokumentet blir det beskrevet at «skjemaet fylles ut på skolen, for å sikre at alle tiltak er prøvd ut for å gi eleven tilfredsstillende utbytte av opplæringen». I skjemaet er det blant annet et felt hvor kontaktlærer skal skrive når bekymringen for barnet startet, og når dette ble meldt til skolens ledelse/spesialpedagogisk koordinator. Det er også felter som omhandler observasjoner gjort av eleven, hva bekymringen handler om, hvilke kartlegginger som har blitt gjort, og hvilke tiltak som har blitt utarbeidet og prøvd.

I dokument «25 Spesped prosedyre skole» blir rutiner for prosessen rundt spesialundervisning og samarbeidet med PPT beskrevet.

En spesialpedagog fortalte at kontaktlærer varsler henne når opplæringen skal omhandle noe utover rollen som kontaktlærer, og de tiltak kontaktlæreren selv kan igangsette. Det kan handle om for eksempel ekstra matteopplæring. I slike tilfeller har de dialog med både eleven det gjelder og elevens foreldre. Lærere gjennomfører kartleggingsprøver forløpende med sine trinn. Elevene med minst progresjon blir sendt videre til spesialpedagogene. De har også faste tider for tester som hjelper til med kartleggingen.

For eksempel har førsteklasse en test før jul, og etter en periode, har de en ny test. Når det gjaldt samarbeidet med PPT, fortalte spesialpedagogen at de har månedlige oppfølgingsmøter med PPT. Der kan de diskutere enkeltelever eller metoder, og de opplever at samarbeidet med PPT er godt. De har også løpende kontakt med foreldre.

En kontaktlærer fortalte at det er kort vei for å ta kontakt med spesialpedagog for å spørre om ting og få råd og veiledning. Kontaktlæreren har jobbet ved skolen i ett år, og hun synes dette systemet er bedre på denne skolen, enn den skolen hun jobbet ved før. Det er lettere å snakke sammen på denne skolen og samarbeide. Ikke alle skoler har et spesialpedagog-team som de har her på skolen. Kulturen på skolen er at en elev ikke tilhører noen bestemt ansatt, men at det er hele skolens elev. Sammen bygger de ansatte hverandre sterke, og sammen finner de gode løsninger for eleven. De diskuterer også elever med PPT. Diskusjonen kan da handle om tiltak lærere setter inn, og om det kan være aktuelt med henvisning til PPT. Lærerne opplever å få god hjelp av PPT.

Rektor for Våk skole fortalte at spesialpedagogene kartlegger elevene på 1. trinn, noe skolen har fått til først de siste årene. Det er ikke en skriftlig rutine på dette, men en etablert praksis slik som de andre kartleggingene de har på alle trinn. Kartleggingsprøver brukes som verktøy for vurderingene, men at behovene gjerne oppdages før kartleggingene. Det ventes ikke til kartleggingsprøven kommer før man eventuelt setter inn tiltak. Kommunikasjonen med foreldre er også viktig, hvis de får tilbakemeldinger som gir grunn for bekymring.

Rektor for Svinndal skole fortalte at PPT av og til ikke er enige med skolen og mener at skolene kanskje ikke gjør nok før elever blir henvist til dem. PPT mener av og til at det er en tilpasning i klasserommet som skal til, men det krever ifølge rektor ofte en større ressurs enn det skolen har. I noen tilfeller har de allerede forsøkt med tilpasninger uten at det har gitt god nok effekt. Da kan de være litt uenige med PPT.

Skolefaglig rådgiver fortalte at rutinene for henvisning til PPT er gode, men at det ikke nødvendigvis følger en helt tydelig standard fordi elevene er veldig forskjellige i sine utfordringer. Utfordringene kan være sammensatte, og omhandle det faglige, sosiale, trivsel osv. Dette henger ofte sammen. Det viktigste er å ta opp en bekymring og drøfte denne med kollegaer og eventuelt spesialpedagogisk koordinator på skolen. Rådgiveren opplever at det er meget gode rutiner for dette på skolene. Skolene har en TPO-veileder/spesialpedagogisk koordinator som har kompetanse på å se hvilke tiltak det er behov for. Det er lav terskel for å involvere disse i skolene. BTI-modellen er også et verktøy som skal tas i bruk dersom en voksen har en undring rundt et barn, for eksempel knyttet til at barnet har endret adferd.

Rådgiver fortalte videre at det er mange henvisninger til PPT i kommunen, flere enn man bør kunne forvente i forhold til landsgjennomsnittet. Det er et forsøk som skal starte nå i kommunen, hvor PPT brukes mer på systemnivå. PPT skal i mye større grad involveres i undervisningen, og hjelpe elevene i sin naturlige opplæringsarena fremfor å ta de ut av klasserommet alene eller i mindre grupper. Kommunen tror dette kan bidra til bedre rutiner, at flere elever får hjelp når de trenger det, og at det skapes et bedre samarbeid med PPT i forhold til for eksempel en felles forståelse for i hvilke tilfeller man bør henvise til PPT.

4.2.5 Handlingsrom for tilpasninger og opplæring i ulike arenaer

En kontaktlærer fortalte at handlingsrommet her er stort. Det er stor metodefrihet fra ledelsen. Lærerne tar i bruk ulike læringsarenaer ute og inne. De har flere elever som har behov for alternative læringsarenaer. Det er åpent for bruk av ulike læreverker. Faglig tilpassing kan være å gjøre oppgaver på ulikt nivå. I norsk kan dette være ulike lesetekster med ulikt nivå, ulike krav til skriveferdigheter. I matematikk kan

det være at noen må skrive i kladdebøker og bruke flergangsbøker med oppgaver og andre bruke utfyllingsoppgaver, men de jobber med samme oppgaver. Det kan også være matematikkoppgaver innenfor samme tema, men på ulikt nivå, eller det kan være andre matematikkoppgaver til enkeltelever.

Skolefaglig rådgiver fortalte at skolen må ivareta de som ikke har spesielle behov også, og handlingsrommet for tilpasninger og opplæring i ulike arenaer handler også om avveining av ressursbruk. Det kan være utfordringer knyttet til universell utforming, forskjellig kompetanse og forskjeller i hvilken grad de bruker kreative opplegg. Hun fortalte også at helse- og oppvekstsektoren i kommunen arbeider mot mer varierte undervisningsmetoder på skolene, herunder mer uteundervisning og fysisk aktive læringsmetoder. Dette kan være enkle grep som i noen tilfeller kan forhindre at enkelte elever faller utenfor, fordi de har en annen læringsstil som for eksempel krever bruk av kroppen mer i praksis.

Ifølge skolefaglig rådgiver har ikke kommunen avtaler om alternative opplæringsarenaer per i dag, men de er i en prosess med å etablere flere alternative opplæringsarenaer. Det er flere typer arenaer som blir vurdert. Saken skal opp i kommunestyret til behandling i løpet av siste halvår 2023. De alternative opplæringsarenaene som kommunen skal bruke må ha gode rutiner for opplæringen som gjør at den er i tråd med skolens læreplaner, og rutinene for oppfølging av elever er gode med jevnlig møter både med PPT, foreldre og skole. Ut fra forutsetningene til en elev som bruker alternativ opplæringsarena, må målene settes som i enhver IOP, og noen ganger kan målene i starten bare være å tilegne seg noe sosial kompetanse, for eksempel møte opp i tide, og ha en interaksjon med de voksne. Noen mål kan gå på livsmestring, som utvikles til mer detaljerte faglige mål etter evaluering i samråd med PPT og skolen. Tilbudet på alternative opplæringsarenaer er også et virkemiddel for å trygge elevene og få de tilbake til skolen igjen hvis det er en utfordring. I og med at livsmestring er en del av læreplanen, så kan det kanskje være et mål som kan settes i den sammenheng.

Rektor ved Svinndal skole fortalte at skolen har mulighet til å benytte seg av nabogården som en alternativ opplæringsarena. Noen elever har faste dager på gården, og skolens erfaring er at det fungerer godt. De får gjort det de skal, og det er ofte en gruppe elever som er der samtidig, slik at de kan ha gode opplevelser sammen. Det dokumenteres til en viss grad når skolen bruker gården som opplæringsarena, men PPT har gitt uttrykk for at skolen ikke bør bruke gården for mye, fordi det kan gå utover elevenes tilhørighet til klassen. Derfor er det en balansegang hvor mye gården skal brukes.

4.2.6 Hensynet til elevens beste

Dokument «15 Rutine – Elevens læringsmiljø» forteller blant annet om barnets beste og barnets rett til å bli hørt skal bli vurdert.

Dokument «17 Rutine bekymringsfullt fravær i skolen» beskriver blant annet at elevens stemme alltid skal komme tydelig fram, også i dokumenter.

I dokument «29 Årsplan SFO» blir det fortalt at kommunen jobber etter PALS-modellen (positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling).

I dokument «32 Årshjul 23-34 Svinndal skole» er det satt i system blant annet når PALS-modellen skal jobbes med i PALS-teamet ved Svinndal skole.

I dokument «43 Rutinebeskrivelser Sosial kompetanse» blir PALS-modellen satt i system som et forslag til arbeidsmetoder ved Våk skole.

En kontaktlærer fortalte at alle ansatte er opptatt av at alle elever skal trives. Skolen er en RØRE-skole,²⁰ og det har blitt investert mye i forhold til utetrivsel og uteaktivitet. Det er faste aktivitetsdager på 1.-7. trinn. Lærerne har også PALS-utviklingsarbeid i fokus som skal gjenspeiles i klasserommet. Lærerne har stor metodefrihet for måloppnåelse i fagene, og det legges til rette for trivsel og lek. Men det finnes selvfølgelig hektiske hverdager, og lærere har også krav de må følge. Hvis det er elever som blir utredet av PPT, snakker de alltid med dem om hva de ønsker seg i den forbindelse.

Kontaktlærer fortalte videre at de ønsker i så stor grad som mulig å spille på elevenes forkunnskaper. Det er slik man starter et nytt temaarbeid. De prater mye med elevene i timene, i friminutt, uteskole osv. som gjør at de gradvis blir kjent med eleven og dens interesseområder. I den daglige gjennomgangen av nytt fagstoff er det ikke alltid lett å flette inn dette, men når de har åpne oppgaver, så er det rom for å trekke det inn. I utviklingssamtaler med foresatte skriver elevene om seg selv, sine styrker, hva de liker og hva de ønsker mer av. I utviklingssamtalen blir man derfor godt kjent med eleven. Dette kan lærerne bruke inn i undervisningen. De prøver så godt de kan, men de er også styrt av det de skal gå gjennom i fagene.

Skolefaglig rådgiver fortalte at intensiv opplæring er knyttet til opplæringsmålene, men det er vanskelig å gjennomføre det uten at elevene er trygge i klasserommet, og at man har tatt tak i eventuelt andre sosiale utfordringer. Det ivaretas godt på hver enkelt skole gjennom planlegging, gjennomføring og evaluering av PALS-arbeidet. Dette er et kontinuerlig arbeid som er en del av skolens praksis i undervisningen, friminuttene og jevnlig på agendaen i utviklingstida hos personalet. Det praktiseres uteskole en gang i uken i alle Vålkerskolene. Det har også blitt søkt RØRE-midler for å tilrettelegge for mer uteundervisning. Våk har blant annet etablert et drivhus og kjøkkenhager for RØRE-midler hvor de har undervisningsopplegg. Tilpasset opplæring og alternative undervisningsmetoder er en satsning i kommunen.

Skolefaglig rådgiver fortalte videre at kommunen et år fikk høyt mobbetall på elevundersøkelsen. Da valgte skolene å koble på Høgskolen i Østfold for å kartlegge hvordan elevene i Vålkerskolene har det gjennom brevmetoden. Alle elevene lagde et brev hvor de enten beskrev eller tegnet drømmeskolen og fortalte om hvordan de hadde det på sin skole nå. Det kom frem at det ikke var så høy grad av mobbing som man trodde. Ved hjelp av prosjektet fikk de kartlagt at mobbing i noen tilfeller forekom allerede i 4. trinn. For noen elever kunne motivasjonen synke i 5. og 6. trinn. Elevene etterspurte derfor mer lek og uteskole. Det er mange elever som har god nytte av fysisk aktivitet. Det er også ofte mange elever i klasserommet, og da er det ikke alltid lett å tilpasse ut fra nivået eleven er på. Digitalisering er et forsøk på å ivareta den tilpasningen ved å gi differensierte oppgaver tilpasset nivået til eleven. Bruk av ulike gruppesammensetninger i undervisningen er også for å ivareta tilpasningen, ved at elever som for eksempel er ferdige med sine oppgaver kan fungere som læringspartnere for andre.

Skolefaglig rådgiver fortalte også at hensynet til barnets beste er et kontinuerlig arbeid som gjøres hver dag i undervisningen, i utviklingsarbeidet på skolene og i samarbeid med kollegaer på tvers av skolene for å satse spesielt på områder der det er en felles utfordring. Målet for alle er å oppfylle opplæringsloven og læreplanen, slik at elevene kan nå de målene som er lagt til grunn. Hvert år har skolen en vurdering av hvorvidt elevene totalt sett når målene som står i læreplan. Etter nøye kartlegging kommer skolen frem til et satsningsområde, for eksempel «trivsel» som de setter i gang tiltak på. Da er det skolefaglig rådgivers oppgave å påse at dette arbeidet har blitt gjort, at det evalueres og eventuelt settes i gang nye tiltak for hele tiden ivareta trivselen til barna - altså for å ivareta hensynet til elevens beste.

²⁰ RØRE er et folkehelse- og utviklingsprosjekt i skolen. RØRE-prosjektet skal legge til rette for sunne og aktive elever som trives. Bevegelse, kosthold og søvn er grunnleggende forutsetninger for å kunne lære. RØRE-prosjektet jobber med folkehelse på en arena der de treffer alle, uavhengig av sosial bakgrunn. For mer informasjon, se: [Omprosjektet - RØRE-prosjektet \(roreprosjektet.no\)](http://Omprosjektet-RØRE-prosjektet(roreprosjektet.no)).

En spesialpedagog fortalte at de må lytte til barnets stemme. De må observere atferden, fordi noen elever klarer ikke å si at de ikke vil ting. Vil ikke barnet bli tatt ut av klassen, enten for å være med i en til en-opplæring eller opplæring i gruppe, må de gi intensiv opplæring i klasserommet. Det har vært mye diskusjoner med tanke på enkeltelever som ikke fungerer i klasserommet. Det finnes elever som strever med å være i et klasserom, og at skolen ikke oppleves som trygg for dem. De kan også bli påvirket av psykiske helse, eller andre utfordringer med helsen. Skolen har elever de har fulgt i to år som har store utfordringer med å være i et klasserom. Disse elevene har venner, men toleransevinduet deres er veldig smalt, og de kan reagere med utagering. De har også tidligere hatt elever på høyere trinn som har vært nødt til å ha andre læringsarenaer. Det har hendt at PPT ikke har akseptert disse læringsarenaene. Men som oftest vurderer PPT at skolen klarer å gi et pedagogisk tilbud på en annen læringsarena. Dette gjelder elever som vil lære, men som ikke klarer å være i klasserom eller på skolen. I slike tilfeller har skolen en gård de kan ta i bruk som læringsarena. Elevene det gjelder får da egne opplegg, hvor de følger klassens mål, men innenfor deres kunnskapsnivå, toleransevindu og dagsform. Elevene blir på denne måten hørt, og opplæringen kan foregå i arenaer hvor elevene føler seg trygg.

Spesialpedagog fortalte videre at det å få anerkjent denne måten å jobbe på, er en utfordring i forbindelse med PPT. Rektor ønsker å følge hva PPT sier, men rektor ser også at det er elever som trenger særlig oppfølging, ved å for eksempel bruke gården. Hvis det er mye helseproblematikk hos eleven, sitter de i tverrfaglig samarbeidsmøter med f. eks. ungdomslos, barnevern og PPT. Det er bra det er mange rundt barnet i slike tilfeller. Barnevernet kan være mer enige med skolens vurderinger om at toleransevinduet hos en elev er lavt, mens PPT kan være uenig. Det er få elever som bruker gårdstilbudet, men de må likevel jobbe mye for at det skal bli godkjent av PPT.

En rektor fortalte at skolen alltid har vært opptatt av å ha trivselssamlinger, fadderordninger, mesternes mester, mattedager, sosial opplæringsplan og lignende. I tillegg har det blitt lagt vekt på at elevene kan være sammen på tvers av trinnene. Det gjøres tiltak for at elevene skal ha det bra i friminuttene. Hun har opplevd at elevene ikke ønsker spesialundervisning, og foreldrene ikke vil at barna skal henvises til PPT fordi barna ikke vil. Da har skolen lyttet til det, og lagt til rette i klasserommet. Det har blitt viktigere enn tidligere å ta hensyn til barnets vilje. Elevene ønsker seg ofte inn i Banken, så det er et tydelig tegn på at dette tiltaket ikke oppleves som stigmatiserende. Banken er udelt positiv, men det er vanskelig å vite hva elevene egentlig føler.

En annen rektor fortalte at skolen har et veldig fokus på å ivareta trivsel, trygghet og lek, samt at sosial og faglig læring er viktig for de yngste barna. Elevene er ofte venner på tvers av trinnene. Det er mange felles aktiviteter på skolen. Elevene lærer også forskjellig, så målet er å gjøre undervisningen best mulig for flest mulig. Skolen prøver å tilpasse til forkunnskaper elevene har. Det er en fordel med en liten skole, da det er lettere å ha kontroll og kontakt med alle. Elevene på skolen blir sett av mange voksne som kjenner dem godt. Skolevegring er et problem som øker, også når gjelder elever på lavere trinn. Skolen har rutiner for bekymringsfullt fravær. De har også rutiner på BTI-modellen (Bedre Tverrfaglig Innsats) og PPT om å identifisere bekymringer blant annet knyttet til fravær.

4.2.7 Nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser

I dokument «1 Oversendelse av dokumentasjon» blir det blant annet fortalt, i forbindelse med at Våler kommune har en relativt høy andel spesialundervisning, at «de ansatte i skoler og barnehager kjenner de ikke har tilstrekkelig og riktig kompetanse til å kunne håndtere ulike situasjoner på en god nok måte. Dette har vi igangsatt tiltak på, på flere områder». Videre blir det fortalt at kommunen må tenke nytt for å kunne tilby oppdaterte, relevante og virkningsfulle tjenester til barn og unge i Våler kommune. Behovet for endringer er initiert av kommunalsjefer for kommunalområdene oppvekst og kultur og helse og vel-

ferd. En endring som gjennomføres i skolehelsetjenesten fra høsten av, er at det blir opprettet en kompetansebase rundt barn og unge. Det gjør kommunen for å sikre at ansatte får mulighet til å opparbeide nødvendig kompetanse til å gi gode tjenester. Kompetansebasen vil være sammensatt av personale som jobber inn mot helse på de fire skolene og tre barnehagene i Våler. Dette er en tverrfaglig sammensatt gruppe bestående av helsesykepleiere, fysioterapeuter, psykolog, kommuneoverlege, ernæringsfysiolog, ungdomslos og ungdomskontakt. Kommunen ser mange positive effekter og synergier av å samle fagfolk. De ønsker å skape et enda mer levende og oppdatert fagmiljø som sammen jobber systematisk og strukturert i forhold til fagutvikling og veiledning. Kommunens intensjon er at de med utgangspunkt i denne basen skal jobbe bredt ut i barnehagene og skolene, og at de tilstreber at rett kompetanse skal brukes på rett sted til rett tid. Kommunen ser at kompleksiteten i mange saker krever en bredt sammensatt tverrfaglig kompetanse. Denne basen skal hver torsdag sette av tid til å jobbe med fag og utvikling. De vil skille tydelig mellom veiledning og fagutvikling, og de vil skille mellom intern veiledning og ekstern. Skole, NAV og helse skal f.eks. tidlig i høst gjennomføre en felles dag der temaet er å utforme en felles visjon for kommunen hva gjelder barn og unge.

I dokument «30 System for kvalitetsutvikling i Vålerskolen» blir forskjellige rutiner for kvalitetsutvikling beskrevet. Det skal blant annet gjennomføres en systematisk faglig-pedagogisk styringssamtale mellom skole- og kommunenivå. Oppfølging av den skolebaserte vurderingen, planer og strategier, lokale og sentrale kan også være temaer der. Skolene kan melde inn temaer de ønsker å drøfte. Målsettingen med den faglig-pedagogiske styringssamtalen er å styrke kvaliteten på opplæringen i grunnskolen ved tett dialog og samarbeid mellom administrativt nivå og den enkelte skole, støtte skolene i deres utviklingsarbeid og vurdering av egen praksis og gi skoleeier kunnskap om kvaliteten på opplæringen i Vålerskolen. Styringssamtalen skal omhandle resultater, prosesser og forutsetninger. Samtalemøtet skal være en del av prosessen med kommunens tilstandsrapport.

Ifølge oversikt over lærertett i grunnskolen på utdanningsdirektoratets nettsider følger skolene i Våler opp både kravene for lærertetthet for 1. til 4. trinn og for 5. til 7. trinn. På 1. til 4. trinn hadde Kirkebygden skole 14,96 elever per lærer, Svinndal skole hadde 10,57 elever per lærer og Våk skole hadde 13,56 elever per lærer. På 5. til 7. trinn hadde Kirkebygden skole 13,35 elever per lærer, Svinndal skole hadde 9,40 elever per lærer og Våk skole hadde 17,06 elever per lærer.²¹

En kontaktlærer fortalte at de har en god ledelse som er opptatt av at tidlig innsats og tilpasset opplæring gjennomføres, og følger opp dette med jevnlig samtaler med hele personalgruppen, med trinn og under medarbeidersamtaler. Kontaktlærere innehar kompetanse for å gjennomføre tilpasset opplæring og tidlig innsats på trinnene, og de kan veilede assistenter. Skolen har flere spesialpedagoger som jobber sammen med alle kontaktlærere, veileder og er gode til å lytte og gi råd. Det er alltid snakk om behov for mer ressurser, men de må gjøre det beste ut i fra de ressursene de har.

En rektor fortalte at samlet sett tror hun skolen har den nødvendige kompetansen og de nødvendige ressursene for å kunne oppfylle kravene for tidlig innsats og tilpasset opplæring. Men hun understreker at dette er noe som må følges opp kontinuerlig. Skolen har bare faglærte ansatte som lærere.

²¹ [Lærertetthet i grunnskolen \(udir.no\)](http://udir.no)

4.3 Vurderinger

4.3.1 Tilpasset opplæring og tidlig innsats/intensiv opplæring

I kommunens plandokument «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving» blir det referert til opplæringsloven § 1-3. I planen blir det for eksempel skrevet om veiledet lesing i forbindelse med tilpasset opplæring. Veiledet lesing tilpasses elevens faglige nivå, og kan gis enkeltvis eller i grupper. I arbeidet med denne formen for tilpasset opplæring skal læreren ta hensyn til elevens prosesseringshastighet. Dokument «23 Skjema tilpasset opplæring» er et skjema kontaktlærerne skal benytte for å sikre at elevene får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Kontaktlærer skal notere ned punkter som omhandler observasjoner, kartlegginger og hvilke tiltak som har blitt utarbeidet og prøvd. Det blir også gitt informasjon om når spesialpedagogisk koordinator og skolen ledelse skal kontaktes, og en drøftelse om PPT kan være aktuelt.

Informantene fortalte under intervjuene om forskjellen mellom tilpasset opplæring og intensiv opplæring. Tilpasset opplæring gjelder alle elevene, mens intensiv opplæring gis til de elevene som sliter med å nå opplæringsmålene i lesing, skriving eller regning. Tilpasset opplæring kan for eksempel handle om innlæring med ulike læringsstiler, og at elevene gis opplæring på ulikt faglig nivå. Det er opp til kontaktlærerne å tilrettelegge tilpasset opplæring ut fra elevens behov. Informantene mente det var godt handlingsrom for å kunne gi tilpasset opplæring på skolene. Det kan også lages grupper på tvers av trinn. Revisjonen vurderer at informantene viste tilfredsstillende oversikt og kontroll over tilpasset opplæring under intervjuene. Det er vår oppfatning at skolene har et tydelig fokus på området. Skolene tilpasser opplæringen til elevmangfoldet, og det kommer godt frem at de ansatte er opptatte av elevenes trivsel og trygghet, i tillegg til sosial og faglig læring. Revisjonen vurderer derfor kriteriet knyttet til tilpasset opplæring som oppfylt.

Når det gjelder området for tidlig innsats/intensiv opplæring, blir dette beskrevet i plandokumentet «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving». Blant annet henvises det til intensive lesekurs etter modell av Vigdis Refsahl og Jørgen Frost som skolene benytter seg av. Det blir opplyst om at foresatte skal få informasjon ved oppstart av disse kursene. Kursene skal vare i en tidsavgrenset periode, og anbefalte rammer for kursene beskrives. Det gis føringer på at lærerne skal kontinuerlig vurdere elevens behov for intensiv opplæring og at det skal være lav terskel for å igangsette det. Det blir også opplyst om at utbytte av den intensive opplæringen skal evalueres, og ved behov skal opplæringen endres og tilrettelegges elevens leseprosess.

I rutinen «12 Rutiner PPT skole» blir det opplyst om framgangsmåter ved mistanke om eller bekymring for at eleven ikke får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Det blir opplyst om, i mer konkrete former enn i plandokumentet over, at lærere skal observere og kartlegge elevenes læringsutbytte. Ved mistanke eller bekymring skal dette drøftes med andre ansatte, og eventuelt PPT. Tiltak skal bli utarbeidet ved behov og etter drøftelser med både eleven og foresatte. Tiltakene skal så iverksettes og vurderes fortløpende. Revisjonen vurderer at disse dokumentene gir en tilfredsstillende oversikt over og føringer på hvordan de ansatte ved skolene skal arbeide med tidlig innsats/intensiv opplæring.²²

Informantene fortalte at intensiv opplæring/tidlig innsats blir igangsatt så fort de ser elever som strever med å henge med i klassen for øvrig. De opplever at det er lav terskel for å kunne igangsette tiltak og tilby denne opplæringen. Når intensiv opplæring/tidlig innsats blir vurdert, gjennomføres en samtale med foresatte hvor nødvendig informasjon blir formidlet. Kontaktlærerne diskuterer tiltak med spesialpedagog. Noen informanter fortalte også om en individuell utviklingsplan (IUP) som alle elever har. I denne

²² Punktet om eneundervisning i forbindelse med tidlig innsats/intensiv opplæring blir vurdert for seg selv i neste delkapittel.

blir elevenes faglige progresjon dokumentert og formidlet til foreldre, som også har tilgang til denne planen. Revisjonen vurderer at informantene hadde tilfredsstillende oversikt og kontroll over begrepene tidlig innsats/intensiv opplæring, og vurderer at skolenes arbeid på området er i overensstemmelse med kriteriene.

Revisjonen vil imidlertid peke på rutinen «41 ORG» som er utarbeidet for Våk skole. Den omhandler organiseringen av arbeidet med tidlig innsats og spesialpedagogisk arbeid ved skolen. I den blir det for eksempel beskrevet hvordan Banken skal benyttes i forbindelse med tidlig innsats/intensiv opplæring. Akkurat dette er noe revisjonen savner i dokumentasjonen vi har undersøkt ved Svinndal skole. Revisjonen opplever Våk skoles rutine her som en hensiktsmessig forenkling og konkretisering av de mer overordnede dokumentene som tidligere er beskrevet. På bakgrunn av dette anbefaler vi at kommunen bør vurdere å implementere tydeligere rutiner ved skolene knyttet til organiseringen av arbeidet med tidlig innsats/intensiv opplæring, etter modell fra Våk skole.

4.3.2 Eneundervisning

Ifølge § 1-4 i opplæringsloven kan intensiv opplæring, i en kort periode, bli gitt som eneundervisning. I så tilfelle skal skolene vurdere om det er til elevens beste, og det skal bli begrunnet hvorfor hensynet til elevens beste tilsier at han eller hun skal tas ut av klassen for å få eneundervisning. Skolene må også ta hensyn til elevens eget syn på saken. Det foreligger slik revisjonen forstår det ingen konkrete redegjørelser eller rutiner for hvordan man skal benytte eneundervisning som en del av tidlig innsats/intensiv opplæring i kommunens dokumenter.

Under intervjuene fortalte noen informanter at eneundervisning kunne bli gitt. Slik revisjonen forstår det blir eneundervisning imidlertid sjeldent gitt i praksis ved skolene, med begrunnelse om at hensynet til elevens beste ofte tilsier at eneundervisning ikke er gunstig for eleven det gjelder. Rektor ved Våk skole fortalte for eksempel at intensiv opplæring kan skje en-til-en, men at skolen prøver å romme flest mulig når det settes opp et kurs, og at den intensive opplæringen som regel forekommer i mindre grupper. Rektor ved Svinndal skole fortalte at elevene ofte ikke vil ha en-til-en undervisning.

Basert på det ovennevnte vurderer revisjonen at praksisen rundt eneundervisning synes å være noe fragmentert og usystematisk. Skolen bør få på plass en rutine som i større grad sørger for at vurderinger om eneundervisning er til elevens beste blir tatt. Revisjonen anbefaler derfor at kommunen bør utarbeide en skriftlig rutine angående eneundervisning i tråd med *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* kapittel 2.5.²³

4.3.3 Underveisvurdering

I dokument «6 Handlingsplan språk, lesing og skriving» foreligger det forskjellige kartleggings skjemaer, og en oversikt og beskrivelse over ulike kartleggingsverktøy. Flere informanter fortalte om god oppfølging og kontroll av flere kartlegginger som blir gjort for hvert trinn. Lærerens kontinuerlige kartlegging er også et viktig vurderingsverktøy. Slik revisjonen forstår det bidrar skolenes arbeid med underveisvurdering til å fremme læring for elevene for at de skal nå ulike kompetansemål. Alle elever har også en individuell undervisningsplan (IUP), hvor underveisvurderinger blir dokumentert. Revisjonen vurderer derfor at kommunen oppfyller kriteriet knyttet til underveisvurdering.

²³ [2 Intensiv opplæring \(udir.no\)](#)

4.3.4 Fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet

Kommunen har flere dokumenter som omhandler det å fange opp elever som av ulike grunner ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Som vi har sett i delkapittel 4.3.1 gir dokumentene føringer for at lærere skal observere og kartlegge elevene fortløpende, og at lærerne ved mistanke om manglende utbytte skal drøfte med spesialpedagoger og eventuelt PPT.

Under intervjuene ga informantene uttrykk for at det var etablert et godt samarbeid mellom kontaktlærere og spesialpedagoger i forbindelse med å fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. De fortalte også om et godt samarbeid med både PPT og foreldre, når det var behov for det. Informantene fokuserte på at elevers utfordringer kunne være sammensatte, og omhandle både faglige, sosiale, og andre områder, og opplevde at rutinene på dette området var gode. Revisjonen vurderer derfor at kommunen har rutiner/systemer for å fange opp elever som av ulike grunner ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet.

4.3.5 Handlingsrom for tilpasninger og opplæring på ulike arenaer

Informantene fortalte at de opplevde handlingsrommet for tilpasninger og mulighetene for å gi opplæring på andre arenaer som gode. Kommunen er for tiden i en prosess med å etablere flere alternative opplæringsarenaer. Revisjonens inntrykk er at de involverte aktørene fra kommunen har tilfredsstillende oversikt og forståelse på området, og at nødvendige rutiner vil bli utarbeidet når avtaler kommer på plass. Revisjonen vurderer derfor at kommunen oppfyller kriteriet knyttet til handlingsrom for tilpasninger og opplæring i ulike arenaer.

4.3.6 Hensynet til elevens beste

Revisjonen oppfatter at skolene hører og ivaretar elevenes meninger. Dette er en tydelig føring i kommunens planer og rutiner, samt i praksis. For eksempel er redegjørelsen av PALS-modellen i blant annet rutinen «32 Årshjul 23-34 Svinndal skole», og i rutinen «43 Rutinebeskrivelser Sosial kompetanse» for Våk skole, en systematisering av arbeidet med PALS-modellen. Den overordnede fellesrutinen «15 Rutine – Elevens læringsmiljø» konkretiserer arbeidsområder rundt elevenes skolemiljø, slik at elevens beste og elevens rett til å bli hørt blir systematisert og satt i fokus.

Under intervjuene var informantene opptatt av hensynet til elevenes beste og at de skal bli hørt. De fortalte at de snakker mye med elevene både i timene, i friminuttene og i forbindelse med uteskole. De forsøker alltid å gjøre seg kjent med elevene og deres interesser. Informantene var opptatt av at alle elever skal trives, og de forsøker i så stor grad som mulig å spille på elevenes forkunnskaper i det faglige.

Det er også gjennomført en kartlegging av elevenes trivsel i samarbeid med Høgskolen i Østfold. Da kom det fram at elevene ønsket mer lek og uteskole. Skolene har forsøkt å ivareta dette gjennom RØRE-skole-midler og drivhus og kjøkkenhager. Digitalisering blir også brukt for å ivareta elevenes beste. Videre opplyste informantene at alternative undervisningsmetoder er en satsning i kommunen, og at det gjør at fokuset på elevens beste, og at eleven blir hørt, opprettholdes. Slik revisjonen forstår det opplevde noen informanter at samarbeidet med PPT kunne være utfordrende når det gjaldt hensynet til elevens beste, men revisjonen vurderer det tilfredsstillende og nødvendig at skolene sørger for at slike diskusjoner blir tatt i samarbeid med PPT. Alle informantene fortalte også at Banken er en arena hvor elevene blir hørt, og hvor fokuset på elevenes beste alltid er til stede.

Basert på det ovennevnte vurderer revisjonen at skolene har et stort fokus på å ivareta trivsel og trygghet for elevene. Det jobbes også tilfredsstillende både med Banken, og med alternative opplæringsarenaer,

for å hensynta elevenes beste, og for å sørge for at elevene blir hørt. Revisjonen vurderer det som positivt at PPT er involvert i disse tilfellene, og at skolen og PPT tar de kompliserte, men nødvendige diskusjonene når sakene krever det. Revisjonens vurdering er derfor at kommunen oppfyller kriteriet knyttet til hensynet til elevens beste og elevens rett til å bli hørt.

4.3.7 Nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser

I dokument «1 Oversendelse av dokumentasjon» blir det informert om at kommunen skal opprette en kompetansebase rundt barn og unge denne høsten. Kompetansebasen vil være sammensatt av personale som jobber inn mot helse på de fire skolene og tre barnehagene i Våler. Basen vil bestå av helse- sykepleiere, fysioterapeuter, psykolog, kommuneoverlege, ernæringsfysiolog, ungdomslos og ungdomskontakt. Kommunens intensjon er at de med utgangspunkt i denne basen skal jobbe bredt ut i barnehagene og skolene. I dokument «30 System for kvalitetsutvikling i Vålerskolen» blir det beskrevet forskjellige rutiner for kvalitetsutvikling i skolene.

Informantene fortalte at de ansatte har god kompetanse knyttet til tilpasset opplæring og tidlig innsats, herunder er det blant annet spesialpedagoger ved begge skolene. Ifølge oversikten over lærertetthet i grunnskolen på utdanningsdirektoratets nettsider oppfyller også skolene i Våler kravene for lærertetthet for både 1. til 4. trinn og 5. til 7. trinn.

Basert på det ovennevnte vurderer revisjonen at kommunen oppfyller kravene knyttene til nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser.

4.4 Konklusjon og anbefalinger

Det er revisjonens konklusjon at kommunens arbeid med tidlig innsats og tilpasset opplæring i hovedsak er i tråd med lovverk og nasjonale føringer. Kommunen har blant annet flere rutiner og plandokumenter som legger til rette for at tilpasset opplæring realiseres på en tilfredsstillende måte. Skolens arbeid med underveisvurderinger, og arbeidet med å fange opp elever som av ulike grunner ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, er også etter revisjonens oppfatning tilstrekkelig. Videre har skolene tilfredsstillende handlingsrom for tilpasninger og opplæring i ulike arenaer, og hensynet til elevens beste blir ivaretatt. Revisjonen vurderer også at skolene har nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser for å gjennomføre arbeidet.

Samtidig er revisjonen av den formening at det er to forbedringsområder på dette feltet, sett opp mot våre revisjonskriterier. For det første har Våk skole utarbeidet rutinen «41 ORG». Den omhandler organiseringen av arbeidet med tidlig innsats og spesialpedagogisk arbeid ved skolen. I rutinen blir blant annet arbeidet med Banken beskrevet. Revisjonen har ikke funnet en lignende rutine i dokumentasjonen vi har undersøkt ved Svinndal skole. Revisjonen opplever Våk skoles rutine som en hensiktsmessig forenkling og konkretisering av de mer overordnede dokumentene på området. På bakgrunn av dette anbefaler vi at kommunen bør vurdere å implementere tydeligere rutiner ved skolene knyttet til organiseringen av arbeidet med tidlig innsats/intensiv opplæring, etter modell fra Våk skole.

For det andre er det vår vurdering at praksisen rundt eneundervisning synes å være noe fragmentert og usystematisk. Kommunen bør derfor utarbeide en rutine som i større grad sørger for at det blir gjort vurderinger av om eneundervisning er til elevens beste. Revisjonen anbefaler dermed at kommunen bør utarbeide en skriftlig rutine angående eneundervisning i tråd med *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* kapittel 2.5.

Basert på våre vurderinger og konklusjon anbefaler vi at kommunen bør:

- vurdere å implementere tydeligere rutiner ved skolene knyttet til organiseringen av arbeidet med tidlig innsats/intensiv opplæring, etter modell fra Våk skole
- utarbeide en skriftlig rutine angående eneundervisning i tråd med *Veileder for intensiv opplæring for elever fra 1.-4.-trinn* kapittel 2.5.

5 OVERGANGEN MELLOM BARNEHAGE OG SKOLE

Problemstilling 2: Har kommunen tilrettelagt for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole?

5.1 Revisjonskriterier

Ifølge Utdanningsdirektoratet handler en god sammenheng mellom barnehage og skole om å legge til rette for et helhetlig opplæringsløp som ivaretar barnets behov. Det handler både om at læringspotensialet hos det enkelte barnet ivaretas, støttes og utvikles på et tidlig tidspunkt, og at barnet i det videre skoleløpet får mulighet til å bygge på kunnskaper og erfaringer fra barnehagen.²⁴ En god sammenheng mellom barnehage og skole skal ivareta barnets behov for trygghet i en overgangsprosess, og bidra til at opplæringen tilpasses det enkelte barnet allerede fra første skoledag.²⁵

Kunnskapsdepartementet har laget en egen veileder om samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole. Veilederen forteller at barnehagen og skolen i samarbeid skal legge til rette for barns overgang fra barnehage til første årstrinn. Dette skal skje i et nært samarbeid med barnets hjem. Barnehagen og skolen bør gi hverandre gjensidig informasjon om sine virksomheter, og det bør legges til rette for at barn kan ta avskjed med barnehagen på en god måte, glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehage og skole. Det er spesielt viktig med et nært samarbeid mellom barnehage og skole for barn som har behov for særskilt tilrettelagt omsorgs- eller læringsmiljø og eventuelt spesialundervisning. Dersom det er behov for omfattende tilrettelegging, må samarbeidet etableres i god tid før barnet begynner på skolen. Skolen må imidlertid gjøre seg godt kjent med enkeltbarnet, ikke bare med eventuell diagnose eller mulige behov for spesiell tilrettelegging. Både barnehage og skole har et ansvar for å legge til rette for et samarbeid mellom de to institusjonene. For barn med behov for særskilt tilrettelegging og oppfølging kan endringene i forbindelse med skolestart representere en særlig utfordring. Barnet skal møte særlige initiativ fra skolens side, slik at det kan nyttiggjøre seg et stimulerende og tilrettelagt opplæringstilbud.²⁶

Ifølge veilederen har det stor betydning at elevene har rukket å bli kjent med skolen de skal begynne på. I denne prosessen er det også viktig at skolen gir uttrykk for sine forventninger til de nye førsteklasingene. «Bli kjent-treff» eller besøksdager hvor fem- seksåringene i barnehagene besøker elever på første trinn kan ivareta deres behov for å få førstehåndsinformasjon fra barn som har skolestarten friskt i minne. «Bli kjent-treff» kan innebære besøk i barnehagen eller felles aktiviteter som turer, teaterbesøk, markeringer, prosjektframlegging, felles aktiviteter etc. Det kan også med fordel legges til rette for flere besøksdager hvor besøkene også inkluderer å hilse på rektor, bli kjent med lærer, få vite noe om innhold og arbeidsmåter i skolen, i tillegg til at barnet får et innblikk i skolens fysiske utforming. Mange barn bekymrer seg for hvordan de skal klare å finne klasserommet, skolefritidsordningen og toalettet i et bygg som kan oppleves stort og lite oversiktlig sammenlignet med barnehagen. Å være fortrolig med de fysiske omgivelsene på skolen kan bidra til å skape trygghet for barn i overgangsfasen.

Ifølge Utdanningsdirektoratet skal PP-tjenesten (PPT) hjelpe skoler og barnehager med å legge til rette for barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging. En viktig arbeidsoppgave for PPT kan være å styrke barnehagens og skolens kompetanse til å oppdage vansker og sette inn tidlige tiltak, samt styrke barnehagen, skolen og foreldrenes kompetanse om faglige og sosiale tema. PPT utarbeider også sakkyndige vurderinger i saker som handler om tidlig eller utsatt skolestart, samt spesialpedagogisk hjelp

²⁴ [Overgangen mellom barnehage og skole \(udir.no\)](http://udir.no)

²⁵ Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap* s. 28.

²⁶ Veileder fra Kunnskapsdepartementet, *Fra eldst til yngst: Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*, s. 9.

eller spesialundervisning.²⁷ Ifølge Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 5-6. skal også PPT hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særskilte behov.²⁸

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en veileder for PPT. Ifølge veilederen krever overgangen fra barnehage til skole et godt samarbeid og gode forberedelser, spesielt for barn med særlige behov. Alle aktørene bør involveres, og kontakt med barnets nærscole bør opprettes i god tid før skolestart. Barn som har hatt behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen kan ha behov for spesialundervisning når det begynner på skolen, men det er ingen direkte sammenheng mellom disse to typene behov. PP-tjenesten vil kunne gi råd og veiledning om dette i det enkelte tilfelle, og dersom det er nødvendig vil de kunne gjøre en ny sakkyndig vurdering rettet mot barnets behov.²⁹ Ifølge veileder i spesialundervisning fra Utdanningsdirektoratet bør det i samspillet mellom skole og PP-tjenesten være enkle og oversiktlige rutiner.³⁰

Punktvis oppsummering av kriteriene for problemstilling 2:

- Skolen skal ivareta barnets behov for trygghet i overgangsprosessen mellom barnehage og skole, og bidra til at opplæringen tilpasses det enkelte barnet allerede fra første skoledag.
- Både barnehage og skole har et ansvar for å legge til rette for et samarbeid mellom de to institusjonene. I samarbeid skal skolen og barnehagen legge til rette for barns overgang fra barnehage til første årstrinn. Dette skal også skje i et nært samarbeid med barnets hjem.
- Dersom det er behov for omfattende tilrettelegging for barnet på skolen, skal barnet møte særlige initiativ fra skolens side, og samarbeidet må etableres i god tid før barnet begynner på skolen. Skolen må da gjøre seg godt kjent med enkeltbarnet, ikke bare med eventuell diagnose eller mulige behov barnet har for spesiell tilrettelegging.
- Skolen skal vurdere om barn som har hatt behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, kan ha behov for spesialundervisning når det begynner på skolen.

²⁷ [PP-tjenesten \(PPT\) \(udir.no\)](#)

²⁸ [Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - Kapittel 5. Spesialundervisning - Lovdata](#)

²⁹ [Veilederen Spesialpedagogisk hjelp \(udir.no\)](#)

³⁰ [Veilederen Spesialundervisning \(udir.no\)](#)

5.2 Datagrunnlag

5.2.1 Trygghet i overgangsprosessen mellom barnehage og skole

I dokument «1 Oversendelse av dokumentasjon» blir det blant annet beskrevet at «Barnehagen og skolen skal være kjent med forventningene til hverandre». Videre blir det fortalt at «Våler kommune har en relativt høy andel spesialundervisning. En stor andel av denne spesialundervisningen handler om elever som har ulike utfordringer i hverdagen og som har fått vedtak om assistent. Ansatte både i skole og barnehage kjenner ofte på en maktesløshet i møtet med en utfordrende hverdag. Dette har økt i omfang etter pandemien».

I dokument «3 BTI Barnehage» og dokument «4 BTI Skole» blir det beskrevet om dato og sted for tverrfaglige møter mellom barnehager og skoler og barnevern, helsesykepleier, PPT, ungdomslos og ungdomskontakt.

I dokument «7 Rutine overgang barnehage skole» blir det beskrevet at målet med rutinen er at barna skal få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og evt. skolefritidsordning. Det blir gitt en oversikt over hva som skal gjøres når, hvorfor det skal gjøres, og hvem som har ansvaret for at det blir gjort. For eksempel skal det i oktober/november avklares om det skal overføres informasjon om et barn til skolen. I desember skal skolen få beskjed om hvor mange barn det søkes spesialundervisning for. I januar/februar skal barnehagene begynne å ta regelmessige turer til skolens uteområdet for å gjøre barna kjent med skolen. Ansvaret for dette ligger hos barnehagen, står det.

Et av delmålene det blir pekt på i dokument «7 Rutine overgang barnehage skole» er at barna skal bli kjent med hva som skjer på skole og skolefritidsordning slik at de kan føle seg trygge på skolen. Et annet delmål er at barnehagen er kjent med skolens forventninger til barnehagen. Skolen og barnehage skal samarbeide om å besøke hverandre gjennom året, og avholde en «Bli kjent-dag» om våren. De skal dele informasjon om det enkelte barns fungering i barnehagen. Da skal de ha fått samtykke fra foreldrene. Skjema «Dette er meg» fylles ut og overføres til skolen med samtykke fra foreldrene.

I dokument «27 Årshjul Vålerskolen» står det blant annet et punkt om «oversikt over skolestartere» og om «Bli kjent-dagen» for skolestarterne i barnehagen.

I dokument «28 Årshjul kommunale barnehager» står det et punkt om samarbeidsmøte mellom barnehage og skole i september.

I dokument «31 Første skoledag Svinndal skole» blir det fortalt om rutiner for første skoledag.

I dokument «35 Overgang til Svinndal skole fra barnehage» blir det fortalt at i Svinndal låner barnehagen rom på skolen for «skolegruppa» en dag i uka i tillegg til at barnehagen låner gymsalen på skolen. Dette medfører at barna, lenge før de skal begynne på skolen er kjent med skolebygget. «Skolegruppa» pleier å komme innom rektors kontor et par ganger i løpet av siste året i barnehagen. Der hilser de på rektor, ser litt på fiskene og hilser på skolens «tregeste» (en afrikansk kjempesnegle). Barn med spesielle behov for trygging kommer gjerne innom med ujevne mellomrom. Da stikker de innom kontoret til rektor, sjekker doene, hilser på voksne på skolen og gjør seg generelt kjent med omgivelsene.

Dokument «36 Skolen min» og dokument «37 Velkommen til nye førsteklasinger» handler om å trygge overgangen for barnehagebarn til Svinndal skole. Dokumentene 35, 36 og 37 omhandler altså

overgangen mellom barnehage og skole i Svinndal. Revisjonen finner ikke blant de tilsendte dokumentene lignende dokumenter for Våk. Men som redegjort for over, er dokument 7 et overordnet dokument for Våler kommune som omhandler dette.

En kontaktlærer og en spesialpedagog fortalte at det er gode rutiner for overgangen mellom barnehage og skole. Barnehagen kommer til skolen de jobber ved, og barna leker i skolegården. De besøker skolen ca. en dag i uken.

Skolefaglig rådgiver fortalte at barnehagene har blitt enda bedre på å besøke skolene hyppigere i de senere årene. Skolen er åpen som besøksarena hele det siste året barna er i barnehagen. Ved besøk får de se alle rommene på skolen og blir kjent. Hyppigheten av besøkene trappes opp etter påske, og man gjør individuelle tilpasninger. Barna er f.eks. i skolegården og leker og spiser, eller de er i gymsalen eller biblioteket. Det arrangeres en bli-kjent-dag der man møter fadder, får vite hvilken klasse man skal gå i og hvem som er kontaktlærer. På slutten av året møter de fadderne sine. For barn uten spesielle behov, er det ingen rutine med foreldremøte før skoleåret starter, men man er selvfølgelig velkommen til det hvis man ønsker. Her er det god praksis fra barnehagens side, og de har også samtaler med foreldre i forbindelse med overgangen.

Skolefaglig rådgiver fortalte videre at for barn med behov for spesialpedagogisk hjelp avholdes det overføringsmøter i september året før overgangen. Hyppigheten av og hvem som deltar på overføringsmøtene vurderes etter behov i forhold til sakkyndig vurdering. Deltakere kan være skolehelsetjenesten, kommuneoverlege, psykolog, PPT og selvfølgelig skolen. Både skolen og barnehagen tar initiativ til å utveksle informasjon. De har samarbeidsmøter om overgangen barnehage – skole som tema. Rådgiverens inntrykk er at utveksling av informasjon var noe man savnet før, men at dette er på plass nå. Det gjøres en grundig kartlegging i begynnelsen av skoleåret, så man ikke bare umiddelbart viderefører eventuelle tiltak. Skolen gjør sine vurderinger. PPT er da på banen, og noen ganger er det hensiktsmessig å overføre/forlenge den sakkyndige vurdering til å gjelde også når barnet begynner på skolen.

Skolefaglig rådgiver fortalte at de også har god erfaring fra SFO. Der er det planleggingsdag i slutten av skoleåret hvor de går gjennom de som er meldt inn på neste års SFO for å få oversikt og starte planleggingen med velkomst, tilrettelegging og registrering. Da går de også gjennom informasjon som er gitt om hvert barn fra barnehagen. De ønsker å ha denne planleggingsdagen tett på sommeren nettopp for å bedre tilrettelegge for at overgangen blir så trygg og god som mulig for barna, med forutsigbarhet og struktur.

Barnehagefaglig rådgiver fortalte at det er en god rutine for overgangen mellom barnehage og skole, når barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp, og rutinen blir fulgt opp. Noen barn har forsterkede tiltak, for eksempel gjennom IP (individuell plan) og ansvarsgruppemøter. Spesialpedagogene har oversikt over disse rutinene. Rådgiveren opplever at barnehagen og skolen samarbeider godt for å legge til rette for alle barns overgang fra barnehage til første årstrinn. De kommunale barnehagene har et skjema som barna fyller ut, som heter «Her er Jeg», hvor de tegner seg selv og skriver litt om hvem de er, hva de liker, hvilke venner de har osv. Det kan hende at overgangen fra å være størst til å være minst er en utfordring. Ikke alle barn vet helt hva f. eks. lekser er når de kommer på skolen. Det varierer hvor klare barna er, men skolene gjør sitt ytterste, og lærerne vet hvilken enorm jobb de påtar seg. Rådgiveren er ikke sikker på om de private barnehagene bruker «Her er Jeg»-skjemaet. Det kunne ha vært en rutine for alle barnehagene. De private barnehagene kan bli anmodet om å gjøre det, fortalte rådgiveren. I forbindelse med avsluttende møte med kommunen opplyste rådgiveren at de private barnehagene hadde de samme rutinene som de kommunale, og at disse rutinene var noe kommunen arbeidet godt med.

En pedagogisk leder i privat barnehage fortalte at det er lite kontakt med skolen. Det avholdes en «Bli kjent-dag» i begynnelsen av juni, og det synes lederen er litt sent. Det hadde vært greit for ungene å få sett skolen litt mer, og at de hadde hatt litt tid og kontakt med skolen på et tidligere tidspunkt, og ikke alt på en dag. Det kunne det vært litt mer planlagt samarbeid med skolen, mener lederen. Barnehagen opplever overgangssamarbeidet med SFO som bedre enn samarbeidet med skolen. De kjenner ikke til lærerne like godt som før, da skolen med årene har vokst og blitt mye større.

En annen pedagogisk leder i en kommunal barnehage fortalte at de har et samarbeidsmøte på våren med vedkommende som skal bli barnas lærer. På møtet har de en kort gjennomgang av alle barna, ikke bare de med spesialpedagogisk hjelp. De forteller i møtene med skolen hvordan barna fungerer. For barna som har spesialpedagogisk hjelp, er det ett møte for hver elev. For de som ikke har spesialpedagogisk hjelp, er det ett møte for alle samtidig. De har godkjenning fra foreldre om at de kan gi informasjon til skolen. Dersom noen foreldre ikke vil at skolen skal få informasjon om deres barn, er det opp til læreren å finne ut av det selv når barnet begynner på skolen. Foreldrene vil i disse tilfellene at barna skal begynne på skolen med blanke ark, men det skjer ikke ofte.

Den pedagogiske lederen i kommunal barnehage fortalte videre at barna hilser på læreren mens de går i barnehagen. På våren har de en skoledag hvor de går ned på skolen og spiser lunsj sammen med læreren. Rektor hilser da også på. Lederen er ganske sikker på at det foreligger en skriftlig avtale for denne skoledagen. Det står også om denne dagen i årshjulet, i tillegg til et punkt om spesialpedagogmøter og ansvarsgrupper.

En spesialpedagog fortalte at samarbeidet med barnehagen har blitt bedre og bedre. De har tidlige møter allerede i oktober/desember, for de barna som har sitt siste år i barnehagen. De barna som har sakkyndig vurdering er de tidlig i et samarbeid med barnehagen om. Da snakkes det om hvilke lærere de skal ha, behov for assistenter, spørsmål rundt grupperom og lignende. Barnehagen ligger nærme skolen, og det er veldig positivt. Barna blir kjent med skolen og klasserommet i god tid før de begynner på skolen. Det er gode møter med styrer, rektor og spesialpedagoger.

Rektor for Våk skole fortalte at hun har opplevd en enorm utvikling i arbeidet med å sikre barnas trygghet i overgangsprosessen fra barnehage til skole. Det jobbes godt med årshjul for overgang barnehage skole. Barnehagen er flinke til å bruke skolen som lekearena. SFO holder åpent for barnehagebarna så de kan komme på besøk. Det arrangeres åpen skole, slik at barnehagebarna kan komme i grupper og bruke de ulike arenaene på skolen: bibliotek, gymsal, skolegård osv. Den tryggheten har barnehagene veldig fokus på. Det er mer en utfordring for de som ikke er del av den gruppen, og som flytter inn kommunen. Det er spesielt etter påsken før de skal begynne på skolen at de kommer på besøk. Utover dette er det faste dager, som for eksempel bli-kjent-dag, hvor de voksne fra barnehagen blir med på skolen og barna får hilse på sine faddere. Dette skjer i mai-juni, og etterfølges av foreldremøte om kvelden. Dette står i det felles årshjul for barnehagene og skolene.

Rektor for Svinndal skole fortalte at barnehagen kommer på besøk til skolen med varierende intervaller. De låner gymsalen en gang i uken. Barn som har spesielle behov har vært oftere på besøk. Alle barna kommer på skolen når det er besøksdag på våren, og de kan bli kjent med sin kommende kontaktlærer. De fleste barna er trygge, men noen er ikke det. Skolen kunne sikkert hatt bedre rutiner her, for eksempel at en fra barnehagen jobber på SFO den første måneden når barna kommer dit etter sommeren. Barna begynner på SFO to uker før de begynner på skolen. Det kan være en mulig utfordring som rektoren mener skolen bør ta mer tak i fremover.

5.2.2 Samarbeid mellom skole, barnehage og foreldre

En kontaktlærer og en spesialpedagog fortalte at det finnes rutiner for samarbeidet mellom barnehage, skole og foreldre. Overgangen barnehage-skole på overordnet nivå avhenger mest av ledelsen. Det er besøksdager, overføringsmøter osv.

Barnehagefaglig rådgiver fortalte at hun behandler barnehagene likt, uansett om de er private eller kommunale. Når behov for spesialpedagogisk hjelp blir vurdert, er foreldrene noen ganger aktive selv. De er det mer nå enn de var før. Denne medvirkningen er veldig viktig. Noen ganger er de enige med barnehagen i møter, men så kan de trekke seg når de kommer hjem og har tenkt mer på saken. Det kan resultere i at når barna kommer på skolen, ser man at de burde ha hatt et spesialpedagogisk tilbud på plass. Noen foreldre vil ikke at det skal bli satt en diagnose på barna, da er det viktig å trygge foreldrene. Spesialpedagogene har relasjonskompetanse, men i den daglige kontakten med foreldrene skal det gjøres riktig. Det finnes rutiner som dekker dette. Rutinene på området blir fulgt, i hvert fall av de som jobber med spesialpedagogisk hjelp i barnehagene. I samarbeidet mellom barnehagestyrerne og spesialpedagogene så kontrollerer også barnehagefaglig rådgiver selv om de har opplysningene de trenger. Både barnehagene og skolene har rutiner på samarbeid med foreldrene.

En pedagogisk leder i privat barnehage fortalte at de først må få tillatelse fra foreldre knyttet til hva som kan tas videre til skolen. Noen foreldre vil at barnet skal begynne på skolen med «blanke ark». Da blir det en utfordring med taushetsplikten, og barnehagen kan ikke gi skolen informasjon om barn de mener skolen burde hatt. De får ikke levert noe skjema eller videreformidlet noe informasjon til skolen uten foreldrenes samtykke. Barnehagen samarbeider også med andre skoler enn den nærmeste skolen. Skolene setter sammen klassene litt ut fra barnehagens anbefalinger, men det er ikke alltid skolen kan ta hensyn til det.

En annen pedagogisk leder i kommunal barnehage fortalte at når behov for spesialpedagogisk hjelp blir vurdert, tar de det opp i foreldresamtalen. Foreldrene er da klare over hva det skal dreie seg om, fordi det opplyses de om på forhånd. Samarbeidet med foreldre er litt «både og». Noen foreldre trenger litt tid på å ta realitetene innover seg. Noen synes det kan være litt vanskelig at deres barn har behov for spesialpedagogisk hjelp, men de fleste er positive og samarbeider godt. Før sommerferien får foreldrene et skriv fra barnehagen, der de skal fylle ut hva barna liker, hva de gleder og gruer seg til osv. Dette skal fylles ut sammen med barnet, og det leveres barnehagen til skolen. Dette er en vanlig praksis i kommunen, og gjøres av alle barnehager og skoler. De fleste foreldrene er med på dette og fyller ut skrevet.

Den pedagogiske lederen i kommunal barnehage fortalte videre at generelt synes hun samarbeidet med skolen er veldig bra. Barna i barnehagen er i gymsalen en gang i uka, og de har SFO-tid en gang i uka. Da er barna nede på SFO-bygget. I tillegg får de omvisning når de kommer ned med nye barn. Det foreligger ikke noe skriftlig rutine på dette med omvisning, men de har en rutine på overgangen barnehage-skole. Hvis ikke det handler om spesialpedagogiske hensyn, har de ofte et samarbeidsmøte med kommende lærer. Hvis det er snakk om spesialpedagogiske hensyn, har de ansvarsmøter hvor kommende lærer blir kalt inn. I slike tilfeller er skolen tidlig inne. Foreldrene er også med på slike møter.

5.2.3 Omfattende tilrettelegging og vurdering av behov for spesialundervisning

En kontaktlærer og en spesialpedagog fortalte at det blir etablert et samarbeid mellom barnehagen og skolen i god tid hvis det er behov for omfattende tilrettelegging for barnet. Allerede i desember diskuteres elever med PPT, slik at i januar, når behovsmeldinger for et nytt skoleår utarbeides, vet de godt om elever som har behov for omfattende tilrettelegging. Nærmere våren er skolen med på ansvarsgruppemøter med mer, og det legges planer for overføring og skoleoppstart. Barna kan også komme hyppigere

på besøk. Trengs det f. eks. merking av stolper, trapper, tilpassede skjermer og lignende ved synsvansker, tilrettelegges dette og skal være klart til skolestart. Er det elever som har behov for ASK³¹, planlegges det for det. Romløsninger planlegges der det er behov for skift av bleier, avslapningsrom med mer, elever med behov for å trekke seg tilbake også videre. PPT er alltid med i saken for barn som har vedtak i barnehagen, og vedtaket blir overført til skolen. Der det er barn som ikke har spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, men det er bekymringer knyttet til, blir bekymringen overført til skolen slik at skolen kan følge ekstra med allerede fra start.

Skolefaglig rådgiver fortalte at i mange tilfeller er overgangen fra barnehage til barneskole stor når det kommer til aktivitetsnivå, og at dette i stor grad avhenger av lærere (kontaktlærere) og skolen som helhet. Rådgiveren opplever at både Svinndal og Våk skole er mye ute med sine klasser og på den måten får variert undervisning som en del av tilpasset opplæring. Det er skoler som ligger godt plassert med innbydende uteområder både med skog og andre lekmuligheter.

Barnehagefaglig rådgiver fortalte at hun har lagt vekt på at pedagogene i barnehagen må stole på sitt eget faglige skjønn, før man involverer PPT. Som en del av rutinen for overgang mellom barnehage og skole overføres informasjon om barna med tilrettelegging fra barnehagen til skolen, og selvfølgelig med samtykke fra foreldrene. Det etableres tidlig et samarbeid med skolen, men dette er et prioriterings-spørsmål, og et ressurs spørsmål. Det må bevilges penger til det. Noen ganger burde kanskje dette arbeidet om tilrettelegging begynt tidligere, men det gjelder ikke mange elever. Skolen gjør seg i slike tilfeller kjent med barnet, ikke bare diagnose, og rektor/ledelsen har en plan for dette. De henter inn kompetanse i forkant når de vet at det blir behov for det i fremtiden.

En pedagogisk leder i privat barnehage fortalte at veien til PPT for å drøfte og for å få hjelp har blitt mye lengre med årene. Hun hadde tidligere jobbet lenge som barnehagestyrer i barnehagen, og 25-30 år tilbake i tid var det enklere å få drøftet saker med PPT. PPT-ansatte var da hyppig innom barnehagen og fulgte opp barn som hadde spesialpedagogisk hjelp og de kunne drøfte anonymt og få gode råd dersom de var i tvil angående et barn. PPT bruker nå litt for lite tid på å observere i barnehagen. Et kort besøk innom avdelingen er ikke nok for å få et bilde av barnet som skal observeres. De savner nå litt uformell kontakt med PPT. Det skulle vært mulig å ta en telefon til PPT ved behov, og ikke alltid måtte vente til et møte som er satt opp langt frem i tid, mener lederen. De ansatte i barnehagen er imidlertid flinke til å gjøre vurderinger om barnet har behov for spesialpedagogisk hjelp. De ansatte snakker sammen om vurderingene. De har også samtaler med foreldre for å avdekke relevante forhold. Fagkunnskapen til de forskjellige ansatte hjelper mye her. PPT lager en sakkyndig vurdering for mer enn ett år, så dette følges videre opp på skolen. Skolen blir med tidlig på f.eks. et overgangsmøte, når det handler om barn med spesialpedagogisk hjelp.

En annen pedagogisk leder i kommunal barnehage fortalte at samarbeidet med PPT er veldig bra. De har også observasjoner i løpet av året, som de gjør i barnehagen, som er satt i system i et årshjul. Observasjonen skrives ned i egne skjemaer. For eksempel kan det være en observasjon for tidlig høst, med en ny observasjon etter jul. De avholder foreldresamtale mellom observasjonene. Hun savner ikke noe på det som går på å fange opp barn med behov for spesialpedagogisk hjelp. Det de noen ganger opplever overfor PPT, når de kommer med en undring knyttet til et barn, er at de får beskjed om at de skal vente fordi barna er for små. Men det viser seg ofte senere at de hadde rett i det magesfølelsen fortalte dem. Lederen skjønner at dette er vanskelige vurderinger for PPT også. Lederen opplever at de

³¹ Kommunen må legge til rette for at personer med utviklingshemming som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), kan få utvikle og bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i helse- og omsorgstjenesten. For mer informasjon, se: [Kommunen skal legge til rette for bruk av ASK hos personer med utviklingshemming - Helsedirektoratet](#).

som har behov for spesialpedagogisk hjelp blir fulgt opp av skolen, og synes skolen virkelig har satt inn tiltak der det trengs.

En rektor fortalte at barnehagene er veldig opptatte av å være tidlig ute når det handler om barn som har behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Det gis god informasjon fra barnehagene i den forbindelse. Det har vært en stabil ledergruppe som har etablert en praksis som har blitt fulgt over tid. Styrere og rektorer møtes for å gå igjennom årshjulet blant annet i høstferien.

5.3 Vurderinger

5.3.1 Trygghet i overgangsprosessen mellom barnehage og skole

Kommunen har en overordnet rutine, «7 Rutine overgang barnehage skole», for overgangen mellom barnehage og skole. I den blir det gitt en oversikt over hva som skal gjøres når, hvorfor det skal gjøres, og hvem som har ansvaret for at det blir gjort. For eksempel blir det opplyst om at skolene og barnehagene skal samarbeide om å besøke hverandre gjennom året, og at det skal bli avholdt en «Bli kjent-dag» om våren. Barnehagene skal også dele informasjon om det enkelte barns fungering i barnehagen med skolene, etter først å ha fått samtykke fra foreldrene. I årshjulene for skolene og barnehagene, «27 Årshjul Vålerskolen» og «28 Årshjul kommunale barnehager», blir det gitt en oversikt over viktige tidspunkter for samarbeidet mellom skolene og barnehagene.

De aller fleste informantene fortalte om et godt samarbeid i forbindelse med å trygge overgangsprosessen for barna. Barnehagene besøker hyppig skolene, og de aller fleste barna blir slik revisjonen forstår det godt kjent med både skolen og dens ansatte. Revisjonen vurderer derfor at kommunens fokus på trygghet i overgangen mellom barnehage og skole både i dokumenter og praksis er tilfredsstillende.

Revisjonen avdekket imidlertid i et intervju med en informant fra en privat barnehage, at vedkommende hadde en opplevelse av at barnehagen hadde lite kontakt med skolen. En «Bli kjent-dag» ble avholdt i samarbeid med skolen, men informanten mente at dette tiltaket ble avholdt litt for sent, og at det burde være på plass flere tiltak for å trygge overgangen til skolen. Informanten ønsket at barna i barnehagen kunne blitt bedre kjent med skolen, og at barnehagen hadde hatt litt mer tid og kontakt med skolen enn de hadde i dag. Informanten opplevde også at de ansatte i barnehagen ikke kjente til lærerne på den nærmeste skolen like godt som før, siden skolen hadde vokst og blitt mye større med årene.

Slik revisjonen vurderer det er altså samarbeidet om overgangsprosessen mellom de kommunale barnehagene og skolene tilfredsstillende, men våre funn indikerer at det kan være utfordringer knyttet til samarbeidet om overgangsprosessen mellom private barnehager og skolene i kommunen. Vår anbefaling er derfor at kommunen bør vurdere handlingsrommet for å i større grad inkludere private barnehager i overgangen mellom barnehage og skole.

5.3.2 Samarbeid mellom skole, barnehage og foreldre

Den overordnede rutinen på området, «7 Rutine overgang barnehage skole», redegjør tilfredsstillende for samarbeidet mellom skole, barnehage og foreldre. I tillegg blir det i årshjulene nevnt ovenfor beskrevet viktige tiltak for å sørge for et nært samarbeid mellom skolene, barnehagene og foreldrene.

Informantene fortalte at de opplevde at samarbeidet mellom barnehage, skole og foreldre i all hovedsak var godt. Noen fortalte at det kunne oppstå utfordringer i forbindelse med spesialpedagogisk tilbud til barn i barnehagen. For at barna skulle få starte på skolen med «blanke ark», ønsket for eksempel enkelte foreldre at det ikke ble satt en diagnose på barna deres. Dette kan føre til utfordringer i form av at skolen ikke får informasjon som barnehagen mener er nødvendig. I all hovedsak overføres imidlertid informasjon om barn med tilretteleggingsbehov til skolen med samtykke fra foreldrene. Revisjonen vurderer at barnehagene og skolene har et stort fokus på å inkludere og samarbeide med foreldrene, og det spesielt i saker som omhandler spesialpedagogiske tilbud. Basert på det ovennevnte vurderer revisjonen at kommunen oppfyller kriteriet knyttene til samarbeid mellom skole, barnehage og foreldre.

5.3.3 Omfattende tilrettelegging og vurdering av behov for spesialundervisning

Revisjonen vurderer at den overordnede rutinen, «7 Rutine overgang barnehage skole», samt årshjulene nevnt i delkapitlene ovenfor, sørger for at barn med behov for omfattende tilrettelegging møter særlige

initiativ fra skolen, og at samarbeidet mellom skolene og barnehagene blir etablert i god tid før barnet begynner på skolen. Rutinen og årshjulene sikrer også at skolene gjør seg godt kjent med enkeltbarnet, og at skolene tar vurderingen om barnet har behov for spesialundervisning når det begynner på skolen, hvis det har hatt behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. For eksempel blir, allerede i desember året før skolestart, aktuelle barn diskutert i møte med PPT eller i ansvarsgruppemøter. Skolene har derfor god tid til å legge til rette for omfattende tilrettelegging ved behov. PPT er alltid involvert i saker for barn som har vedtak i barnehagen, og vedtaket blir overført til skolen. Det er ikke alltid ansatte i barnehagene og skolene er enige med PPT, men de viktige og nødvendige diskusjonene med PPT blir likevel tatt.

Både ledere og ansatte ved skolene som vi har intervjuet opplever at barnehagene er veldig opptatte av å være tidlig ute for å informere skolene om når barn har behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Basert på det ovennevnte vurderer revisjonen at kommunen oppfyller kriteriet knyttene til omfattende tilrettelegging og vurdering av behov for spesialundervisning.

5.4 Konklusjon og anbefalinger

Det er revisjonens konklusjon at kommunens arbeid med å tilrettelegge for tidlig og tverrfaglig innsats i overgangen mellom barnehage og skole er i tråd med lovverk og nasjonale føringer. Samarbeidet mellom de kommunale barnehagene og skolene er tilfredsstillende, og kommunen har flere dokumenter som ivaretar overgangsprosessen mellom barnehage og skole på en tilstrekkelig måte. Barnehagene og skolene har også et stort fokus på å inkludere og samarbeide med foreldrene, og det spesielt i saker som omhandler spesialpedagogiske tilbud. Viktige diskusjoner med PPT, både for barnehagene og skolene, blir tatt i forbindelse med tilrettelegging og behov for spesialundervisning. Barnehagene er også ute i god tid for å etablere et samarbeid med skolene når det er behov for omfattende tilrettelegging for barn i barnehagen som skal begynne på skolen.

Samtidig er revisjonen av den formening at det er et forbedringsområde på dette feltet, sett opp mot våre revisjonskriterier. Revisjonen vurderer at samarbeidet om overgangsprosessen mellom de kommunale barnehagene og skolene er tilfredsstillende. Imidlertid indikerer våre funn at det kan være utfordringer knyttet til samarbeidet om overgangsprosessen mellom private barnehager og skolene i kommunen. Vår anbefaling er derfor at kommunen bør vurdere handlingsrommet for å i større grad inkludere private barnehager i overgangen mellom barnehage og skole.

Basert på våre vurderinger og konklusjon anbefaler vi at kommunen bør:

- vurdere handlingsrommet for å i større grad inkludere private barnehager i overgangen mellom barnehage og skole.

6 KILDER

Lover, forskrifter og veiledere

- Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om tilpasset opplæring
- Overordnet del av læreplanverket
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om spesialundervisning og tilrettelegging i grunnskolen: Hvem gjør hva?
- Forskrift til opplæringslova kapittel 14A. Krav til forholdstal mellom lærarar og elevar i grunnskolen
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om overganger for barn og unge som får spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning
- Meld. St. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap
- Veileder fra Kunnskapsdepartementet, Fra eldst til yngst: Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om PP-tjenesten (PPT)
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om spesialpedagogisk hjelp
- Veileder fra Utdanningsdirektoratet om spesialundervisning

Dokumenter fra Våler kommune

- 1 Oversendelse av dokumentasjon
- 2. Organisasjonskart
- 3 BTI Barnehage
- 4 BTI Skole
- 5 PPT møter tverrfaglig skole
- 6 Handlingsplan språk, lesing og skriving
- 7 Rutine overgang barnehage skole
- 8 Plan barnehagevurdering
- 9 Plan forebyggende arbeid barn og unge
- 10 Plan skolevurdering
- 11 Rutine PPT – Førskolebarn
- 12 Rutiner PPT skole
- 13 Plan TIO
- 14 Forventningsmatrise
- 15 Rutine – Elevens læringsmiljø
- 16 Rutine – Barn som ikke møter på skolen
- 17 Rutine Bekymringsfullt fravær i skolen
- 18 Rutine Bekymringsmeldinger fra skole
- 19 Rutine Bekymringsmeldinger fra barnehage
- 20 Rutine Barnehagemiljø
- 21 Rutine Fremskutt eller usatt skolestart
- 22 Rutine for hjemmeundervisning
- 23 Skjema tilpasset opplæring
- 24 System for kvalitetsutvikling i barnehagen
- 25 Spesped prosedyre skole
- 26 PPT Tverrfaglige møter barnehage
- 27 Årshjul Vålerskolen

- 28 Årshjul kommunale barnehager
- 29 Årsplan SFO
- 30 System for kvalitetsutvikling i Vålerskolen
- 31 Første skoledag Svinndal skole
- 32 Årshjul 23-24 Svinndal skole
- 33 Forventingsfolder Svinndal skole
- 34 Inspeksjonsrutiner Svinndal skole
- 35 Overgang til Svinndal skole fra barnehage
- 36 Skolen min
- 37 Velkommen til nye førsteklasinger
- 38 Velkommen til SFO
- 39 Utviklingstid
- 40 Rutine start og avslutning timen Våk skole
- 41 ORG
- 42 Referat fellestid
- 43 Rutinebeskrivelse sosial kompetanse
- 44 Temaplan
- 45 Inspeksjonsrutiner
- 46 Tilpasset opplæring
- 47 Utviklingstid
- 48 Foreldremøte
- 49 Årshjul Spes
- 50 Årshjul Våk
- 51 Progresjonsplan Svinndal barnehage
- 52 Rammeplan – progresjon
- 53 Samarbeid andre instanser
- 54 Sosial kompetanse
- 55 Bærekraftig utvikling
- 56 Danning
- 57 Lek
- 58 Overgang barnehage skole
- 59 Overganger innen barnehagen
- 60 Plan for systemarbeid PPT høst 2023